

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

Fakulta architektury

CZECH TECHNICAL UNIVERSITY IN PRAGUE

Faculty of Architecture

**VÝZNAM VELKOMĚSTSKÉHO PALÁCE PRO
UDRŽITELNÉ MĚSTO**

Udržitelný vývoj, souvislosti se současnou architektonickou tvorbou

IMPORTANCE OF METROPOLITAIN PALACE FOR SUSTAINABLE CITY

Sustainable Development Context with Contemporary Architectural Creation

Teze disertační práce

Doctoral Thesis Syllabus

Doktorand / PhD candidate :

MArch Ing. arch. Yvette Vašourková

Školitel / Supervisor:

prof. Ing. arch. -ir. Zdeněk Zavřel

Studijní program / Study program:

Architektura a urbanismus / Architecture and Urbanism

Studijní obor / Field of study:

Teorie architektury / Theory of Architecture

2017

Oponenti:

Doc Ing. Michaela Brožová, Fakulta architektury ČVUT

Ass. professor Susanne Komossa, Department of Architecture TU Delft

Teze byly rozeslány dne:

Obhajoba disertace se koná dne v hod. před komisí pro obhajobu disertační práce ve studijním oboru Teorie architektury v zasedací místnosti č Fakulty architektury ČVUT v Praze.

S disertací je možno se seznámit na děkanátě Fakulty architektury ČVUT v Praze, na oddělení pro vědeckou a výzkumnou činnost, *adresa*.

předseda komise pro obhajobu disertační práce
ve studijním oboru
Teorie architektury
Fakulta architektury ČVUT, Thákurova 9
166 34 Praha 6 - Dejvice

ABSTRAKT

Práce se zaměřuje na studium pražských velkoměstských paláců z období první poloviny dvacátého století a zkoumá udržitelnost jejich konceptu z pohledu investičního záměru, vytěžení pozemku, funkčního využití, přístupnosti a technologie a adaptability konstrukce. Tato kritéria jsou zkoumána na konkrétních dvanácti stavbách, a to vždy ve vztahu k okolnímu městskému kontextu. Stejným postupem byly analyzovány také tři soudobé stavby, každá z jedné porevoluční dekády, které se k typologii velkoměstského paláce odkazují. Práce hledá odpověď na otázky: V čem je kvalita moderního velkoměstského paláce po stu letech jeho života? Jaké jsou principy velkoměstského paláce pro udržitelné město? Je možné v dnešní situaci obdobné paláce realizovat?

KLÍČOVÁ SLOVA

Velkoměstský palác, kvalita městského života, udržitelné principy architektury a urbanismu, trvalé principy staveb, víceúčelové stavby, pražské paláce, raná moderna, adaptabilita, integrace do městské struktury, dlouhodobá životnost, investiční záměr.

ABSTRACT

The thesis focuses on the study of Prague's metropolitan palaces from the first half of the twentieth century and examines the sustainability of their concept from the point of view of the investment plan, land exploitation, functional use, accessibility and technology and the adaptability of the construction. These criteria are examined on specific twelve buildings, always in relation to the surrounding urban context. In the same way, three contemporary buildings, one from each of the post-revolution decades, which refer to the typology of the city palace, were also analysed. The thesis seeks answers to the questions: What is the quality of a modern metropolitan city palace after the hundred years of its life? What are the principles of a metropolitan palace for a sustainable city? Is it possible to realize similar palaces in the present situation?

KEY WORDS

Metropolitan palace, quality of urban life, sustainable principles of architecture and urbanism, durable principles of buildings, multipurpose structures, Prague palaces, early modernity, adaptability, integration into the urban structure, long-term lifetime, investment plan.

1. ÚVOD.....	5
1.1. INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC DISKUSE O UDRŽITELNOSTI. KONFERENCE A KONGRESY	6
1.2. MODERNÍ VELKOMĚSTSKÝ PALÁC	6
1.3. SMÍŠENÉ FUNKCE: TEORIE A EXPERIMENT	7
1.4. NÁVRAT PALÁCE V JEDNADVACÁTÉM STOLETÍ.....	8
2. METODOLOGIE, POSTUP PRÁCE, KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY	9
2.1. PŘEHLED 43 PRAŽSKÝCH PALÁCŮ SE SMÍŠENÝM VYUŽITÍM	11
2.2. MAPA 43 PRAŽSKÝCH PALÁCŮ SE SMÍŠENÝM VYUŽITÍM	12
3. VELKOMĚSTSKÉ PALÁCE A SLEDOVANÁ KRITÉRIA VÝZKUMU	13
3.1. INVESTIČNÍ ZÁMĚR	15
3.1.1. <i>Investiční záměr: komentář</i>	15
3.1.2. <i>Investiční záměr: srovnání historického a současného stavu</i>	16
3.2. PARCELA	16
3.2.1. <i>Parcela: komentář</i>	17
3.3. VYUŽITÍ.....	19
3.3.1. <i>Využití: komentář</i>	19
3.3.2. <i>Využití: srovnání historického a současného stavu</i>	21
3.4. PŘÍSTUPNOST.....	22
3.4.1. <i>Přístupnost: komentář</i>	22
3.4.2. <i>Přístupnost: srovnání historického a současného stavu</i>	23
3.5. STRUKTURA STAVBY	23
3.5.1. <i>Struktura stavby: srovnání historického a současného stavu</i>	25
4. ZÁVĚRY VÝZKUMU: PRINCIPY VELKOMĚSTSKÉHO PALÁCE PRO UDRŽITELNÉ MĚSTO.....	26
4.1. INVESTIČNÍ ZÁMĚR: NÁJEMNÍ DŮM	26
4.2. PARCELA: MĚŘÍTKO	26
4.3. PARCELA: VYTĚŽENÍ POZEMKU.....	26
4.4. VYUŽITÍ: OBSAH PRO 24 HODIN	26
4.5. PŘÍSTUPNOST: LOBBY	27
4.6. STRUKTURA: SKELETOVÝ KONSTRUKČNÍ SYSTÉM	27
4.7. STRUKTURA: KONSTRUKČNÍ VÝŠKA	27
4.8. STRUKTURA: SCHODIŠTĚ	27
4.9. STRUKTURA: PŘIROZENÉ PROVĚTRÁVÁNÍ.....	28
4.10. STRUKTURA: DENNÍ SVĚTLO.....	28
5. ZÁVĚR	28
6. BIBLIOGRAFIE.....	31
7. PŘEHLED DOSAVADNÍCH VÝSLEDKŮ VLASTNÍ PRÁCE V OBLASTI TÉMATU	37
7.1. PUBLIKAČNÍ A EDITORSKÁ ČINNOST	37
7.2. KURÁTORSKÁ A ORGANIZAČNÍ ČINNOST.....	38
7.3. DALŠÍ ODBORNÁ ČINNOST	39

1. ÚVOD

V předkládané disertační práci se prostřednictvím výzkumu snažím najít odpověď na následující otázky: V čem tkví kvalita moderního velkoměstského paláce po více než stu let jeho existence? Jaké jsou podmínky pro realizaci městských paláců? Jaké jsou udržitelné principy městského paláce použitelné pro současnou udržitelnou výstavbu? Záměrem práce je zhodnotit typologii velkoměstského paláce jako udržitelné architektonické formy.

V návaznosti na redefinici zkoumané typologie budou stanoveny principy velkoměstského paláce pro současné město. Paralelně s hledáním udržitelného modelu městské architektonické formy pro jednadvacáté století je nevyhnutelné věnovat pozornost rovněž ekonomickému aspektu staveb a souvisejícím tématům, jako jsou role a záměry investorů a současné i budoucí společenské nároky na užívání města.

Zkoumání problematiky udržitelného vývoje je v současnosti většinou redukováno na sledování empirických hodnot – energetické bilance, normativních údajů, použitých materiálů atd., tedy takzvaných „tvrdých“ kritérií. Udržitelná architektura z daného pohledu tudíž znamená především architekturu technologickou.

V současné době, kdy se z tématu udržitelnosti stává nová ideologie, dochází ve stavebnictví k zjednodušování významů tohoto termínu – pod pojmem udržitelnost se rozumí hlavně nízké energetické parametry budovy, stavebních materiálů a technologií. Přitom ani nejlépe technicky zpracovaný a energeticky nenáročný dům není zárukou vytvoření trvale kvalitního prostředí. Důvěra ve vědecké metody založené na výpočtech a sledování jednotlivých měřitelných parametrů odsunuje diskusi o kvalitním prostředí z hlediska neměřitelných parametrů. „*Spoléhat se na regulace představuje mechanický přístup k udržitelnosti a architektuře, regulace se příliš často zaměřují na emise uhlíku a šetření energie bez ohledu na širší a složitější sociální a ekonomické aspekty udržitelnosti.*“¹

Technologický rozvoj je dynamický a nejedná se tedy o primární trvalý aspekt. Architektura má přitom ze své podstaty v sobě zakódovanou trvalost.² Udržitelnost architektury jsem se rozhodla sledovat z hlediska její trvalé prostorové formy; současně se zaměřuji na architekturu vhodnou pro kompaktní městské prostředí, což je jedním z předpokladů udržitelného plánování.

Předmětem výzkumu jsou tedy následující aspekty: a) integrace stavby do městské struktury; b) víceúčelovost; c) přizpůsobivost při zachování kvalit prostorového schématu – adaptabilita. Jedním z podstatných prvků udržitelnosti je snížení budoucích investic do nově vznikajících objektů, a to právě prostřednictvím minimalizace budoucích náročných přestaveb. Přizpůsobivost, která zachovává základní prostorové schéma, zaručuje kontinuitu nejen pro samotnou stavbu, ale současně také pro její okolí.

Výběrem tématu reaguji na současnou situaci významných městských staveb, které se vyznačují až příliš generickým řešením. Zaměřuji se při tom na hledání trvalé městské architektonické formy, která bude minimálně závislá na technologii a bude schopna absorbovat předem stanovený rozsah městských aktivit, aniž by bylo třeba zásadních změn konstrukce v průběhu její existence. Během studia dané problematiky jsem se rozhodla soustředit se na moderní, a přitom historii ověřený princip a jako vhodnou formu jsem definovala velkoměstský palác, tedy typologický druh, který se v našem prostředí začíná objevovat na přelomu devatenáctého a dvacátého století a souvisí s identitou velkoměstského života, na jehož základech stále stavíme.

¹ Na nekomplexní přístup k udržitelnosti upozornili například architekti Anne Lacaton a Jean-Philippe Vassal na konferenci The Economy of Sustainable Construction uspořádané nadací Holcim v roce 2013. Viz LACATON, Anne – VASSAL, Jean-Philippe. Beyond Regulation. In: RUBY, Andreas – RUBY, Ilka – JANSON, Nathalie (eds.). *The Economy of Sustainable Construction*. Berlin: Ruby Press, 2014, s. 185–202.

² Jak uvádí David Chipperfield: „*Sustainability is about permanence. The idea of permanence has always been fundamental to architecture.*“ Viz CHIPPERFIELD, David. Architecture is Here to Stay. In: ibidem, s. 336–383.

1.1. Institucionální rámec diskuse o udržitelnosti. Konference a kongresy

Počátky diskusí nad environmentální tematikou sahají až do období romantismu v druhé polovině devatenáctého století, přičemž o století později jsou texty badatelů této epochy znovu objevovány a studovány. V šedesátých letech dvacátého století se pak v souvislosti s uvědomováním si vyčerpatelnosti zdrojů planety začala rodit také první ekologická hnutí. Diskuse se rozvíjely nejdříve na akademické půdě, postupně přecházely v odborné mezinárodní konference a následně pronikly až do politické sféry: začaly být formulovány deklarace zakotvující nutnost respektování udržitelného způsobu rozvoje společnosti. Protože definice udržitelného rozvoje vznikla teprve nedávno – před pouhými čtyřiceti lety –, samotná podoba a kritéria udržitelnosti se v rámci jednotlivých oborů neustále vyvíjejí. Základem udržitelnosti však nadále zůstává rovnováha mezi třemi pilíři: environmentálním, sociálním a ekonomickým.

Pro obor urbanismu a architektury byly zásadní dvě konference s politickým přesahem. V roce 1998 proběhl kongres CIB Agenda 21 věnovaný udržitelné výstavbě, na němž byly formulovány aspekty podstatné pro stavebnictví a architekturu. Základní kritéria udržitelné výstavby zde byla stanovena následovně: prodloužení životnosti budovy, adaptabilita a flexibilita, efektivní využití pozemku, kvalita a hodnota nemovitosti, efektivita využívání energie a obnovitelných zdrojů, využívání místních zdrojů, recyklace, ale i kvalita denního světla či vnitřního prostředí. V roce 2010 se konala konference ve španělském Toledu, které se zúčastnili zástupci ministerstev pro místní rozvoj Evropské unie a na níž byly ustanoveny principy pro udržitelný rozvoj měst. Mezi zásadní z nich patří kompaktnost, integrace a podpora veřejné a alternativní městské dopravy. Důraz je při tom kladen na uplatňování holistického přístupu, na sociální odpovědnost a inkluzi.³

Téma je rovněž hojně diskutováno na akademických konferencích ve spolupráci s praktikujícími architekty a urbanisty. Mezi nejvýraznější akademické platformy patří konference organizované LafargeHolcim Foundation, jež se podle slov současného děkana Graduate School of Design na Harvard University Mohsena Mostafaviho, který v dubnu 2013 předsedal čtvrtému mezinárodnímu fóru Holcim v Bombaji věnovanému ekonomice udržitelné výstavby, staly „v mnoha ohledech poslem udržitelných hodnot ve světovém měřítku.“⁴ Z aktuálních tendencí jasně vyplývá, že udržitelnost zdaleka přesahuje energetická kritéria a jiné technické parametry.

1.2. Moderní velkoměstský palác

Za první moderní obchodní palác lze považovat pařížský Bon Marché, který byl dokončen v roce 1869. Na svou dobu se jednalo o technologicky unikátní stavbu, která využívala ocelovou konstrukci a sklo pro přirozené osvětlení interiéru. Nešlo však o stavbu v pravém slova smyslu víceúčelovou, byl to primárně obchodní dům doplněný prostory pro volnočasové aktivity (restaurace, čítárny, kavárny, výstavní sály, tělocvična).

Stavby reflektující velkoměstskou identitu skrze mnohem širší programovou pestrost vznikají v posledních dvaceti letech devatenáctého století ve Spojených státech amerických. První velkorový komplexní objekt víceúčelového charakteru představuje Auditorium postavené v Chicagu roku 1889. Multifunkční model se postupně hojně rozšířil po významných městech USA: v roce 1928 byl otevřen Fisher Building v Detroitu a v témže roce se začalo realizovat také Rockefeller Center v New Yorku. Měřítko těchto staveb je však výrazně monumentálnější ve srovnání se střeoevropskou formou městského paláce, která výškově odpovídá lokálním podmínkám – skládá se ze dvou až tří suterénů, parteru, mezaninu, čtyř pater a střešní krajiny. Specifikem velkoměstského paláce je současně veřejný

³ Plné znění dokumentu Toledo Informal Ministerial Meeting on Urban Development Declaration, Toledo, 22 June 2010, viz *The European Urban Knowledge Network* [online]. Dostupné z: <http://www.eukn.eu/search/?id=34&L=0&q=Toledo> [cit. 19. 4. 2017].

⁴ Nadace se od roku 2001 věnuje otevřené diskusi o udržitelné architektuře a urbanismu s cílem komplexního vnímání aktuálních trendů. Viz www.lafargeholcim-foundation.org [cit. 20. 4. 2017].

a soukromý život uvnitř stavby a jeho propojení s uliční sítí.

Vhodným modelem pro co možná nejintenzivnější zakomponování stavby do městské struktury se staly interiérové ulice a náměstí, neboli pasáže a dvorany. V tomto smyslu je klíčovým příkladem Praha, která už ve své středověké struktuře nese tradici průchodů a veřejně přístupných nádvoří. Třebaže většina dochovaných průchodů vznikala v rámci přestaveb začátkem osmnáctého století s cílem více zpřístupnit domy návštěvníkům a zároveň vytvořit zkratky v husté městské síti, jejich původ sahá až do století jedenáctého. Moderní inspirací se stala bezesporu Paříž, „*hlavní město devatenáctého století*“, jak ji definuje Walter Benjamin ve svém proslulém díle *The Arcades Project*. Charakter moderního městského urbanismu je pro něj neodmyslitelně spjat s Baudelairovou postavou flâneura, pro kterého se ulice a pasáže stávají jeho hlavní doménou i zájmem. Pařížské pasáže, jimž se Benjamin ve svých textech věnuje mezi lety 1927–1940, byly však ve velké míře realizovány již koncem osmnáctého století. Záměrem jejich zřizování bylo intenzivně využívat ulici – a veřejný prostor v nejširším smyslu – během celého roku. V návaznosti na uvedený model byl navržen také vídeňský Palais Ferstel dokončený v roce 1859. Architekt Heinrich von Ferstel využil tuto typologii pro dům, který měl vedle sídla Národní banky zahrnovat také burzovní sál, bazar a kavárnu. Naznačené příklady ilustrují společnou intenci navrhovat prostory co možná nejotevřenější návštěvníkům, které nabídnou širokou škálu aktivit a živou atmosféru, s velkým ekonomickým potenciálem. Na význam moderních paláců jako staveb velkoměstského měřítka poukazuje Otakar Nový: „*Průlom nejsou schopny provést stovky sebedemodernějších vil, ale vždy jen velká stavební díla a velké společenské akce.*“⁵

Je třeba zdůraznit, že od čtyřicátých let dvacátého století – s nastolením komunistického režimu – dochází k odumírání moderního paláce jako domu reprezentujícího demokratickou typologii obsahující celé spektrum městských aktivit a využití po 24 hodin denně. Začaly být stavěny monofunkční domy pro jednotlivé činnosti – pro bydlení, práci, obchod, kulturu a volný čas.

1.3. Smíšené funkce: teorie a experiment

Šedesátá léta dvacátého století znamenala pro architekturu období uvolnění po nekompromisním diktátu pozdní moderny orientované na funkce. Byla to revoluční éra probíhající ve znamení hledání nových forem, které by uspokojily nepředvídatelný vývoj společnosti a změn jejích potřeb. Cílem bylo přizpůsobit architekturu těmto měnícím se požadavkům, přičemž architekt už nestál v pozici toho, kdo určuje program, ale naopak toho, kdo má vytvářet prostředí nabízející různé možnosti využití. Přemýšlení o trvanlivé architektuře, jejíž náplň by se mohla proměňovat s nároky společnosti, nastartoval kongres CIAM uspořádaný v roce 1956 v Dubrovniku. Toto setkání, kde se poprvé jasně projevila generační rozdílnost názorů, formovalo sdružení architektů Team 10, které se vymezovalo vůči aktuálním metodám moderního plánování, jejichž hlavním protagonistou byl Le Corbusier. Kongresu CIAM v Dubrovniku se účastnil rovněž architekt maďarského původu Yona Friedman, který zde prezentoval svůj koncept proměnlivé architektury. Jeho myšlenky vzbudily mezi mladými kolegy ze CIAM nemalý ohlas a následně byly reflektovány v projektech makrostruktur.

V našem prostředí je v této souvislosti třeba vyzdvihnout práci Karla Pragera, který princip stabilní superstruktury a proměnlivé substruktury aplikoval ve svých urbanistických projektech pro Prahu. Nejpodstatnějším příkladem je jeho projekt Experimentální výstavby v Praze 5 Košířích z roku 1973, v němž rozvinul také komplexní teorii víceúčelových urbanistických struktur. Přestože se architekti tomuto tématu věnovali bezmála dvacet let, ani jeden z projektů makrostruktur nebyl realizován. Uvedenými tendencemi se detailně zabýval teoretik Reyner Banham v publikaci

⁵ Na významnost moderních paláců jako staveb velkoměstského měřítka upozorňuje Otakar Nový v textu *Moderní paláce a další stavby v Praze*. Viz NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. Praha: Prostor, 1998, s. 199–221.

*Megastructure: Urban Futures of the Recent Past.*⁶

Na adaptabilní aspekt architektury umožňující různorodé využití v čase při zachování své základní struktury navazuje rovněž holandský architekt Nicholas John Habraken, který se soustřeďuje na hledání stabilní formy s možnostmi proměnlivého obsahu, a to na příkladu bytové typologie. V knize *The Structure of the Ordinary. Form and Control in the Built Environment*⁷ se zaměřuje na vztah mezi architektonickou formou a městskou strukturou. Navrhuje při tom *open building* [otevřenou stavbu], tj. strukturu, která umožňuje adaptabilitu a je definována stálou primární nosnou konstrukcí, proměnlivou konstrukcí sekundární a výplní umožňující co možná nejvyšší flexibilitu. Myšlenka *otevřené stavby*, s níž Habraken operoval v rámci bytových objektů, rezonuje s koncepcí *víceúčelových urbanistických struktur*, které představil v sedmdesátých letech dvacátého století Karel Prager.

1.4. Návrat paláce v jednadvacátém století

Na teorii Johna Habrakena navazuje koncept budovy s otevřeným programem, kterou v praxi rozvíjí rakouský architekt Dietmar Eberle. V roce 2013 spolu se svým týmem dokončil první dvě budovy projektu s příznačným názvem Solids [Pevná tělesa] ve čtvrti IJburg v Amsterdamu. Jedná se o první stavbu v evropském prostředí zkolaudovanou pro více možných funkcí. Realizace staveb s proměnitelným využitím je obtížná právě vzhledem k zastaralým regulativům, které jsou vytvořeny pro stavby s předem definovaným programem. V daném směru tedy Solids otevírá nové možnosti pro realizace dalších obdobných konceptů. „*Když děláte rozsáhlou zástavbu, využití stavby normálně ani neznáte. Nebo pokud ano, běžně se změní ještě před dokončením stavby. To je z naší strany hloupý postup. Pokud uznáme změny v programu budovy jako běžný jev, pak musíme začít stavět domy, které jsou schopné se přizpůsobit a reagovat na tento proces. Proto jsou tyto otevřené budovy, vhodné pro polyfunkční mnohoúčelové využití, nejpragmatičtější řešením zástavby v Evropě.*“⁸ Solids svou koncepcí i formou navazuje na městský dům – parter a mezanin definuje jako veřejnou část, kde dnes můžeme najít obchody, bistro či fitness; patra domu jsou pak využívána pro bydlení, kanceláře a hotel.

Pokud tedy uvažujeme o smíšeném domu, který je adaptabilní v čase, vracíme se k typologii městského domu devatenáctého století. Haussmannovský činžovní dům – l'immeuble Haussmannien – , který ovládl bulváry Paříže devatenáctého století, nabízel ve svých přízemních patrech náplň, kterou vyžadovali obyvatelé metropole i její návštěvníci. V dalších patrech bydleli a pracovali příslušníci movitějších společenských vrstev, v posledních patrech žili v pronájmu nájemníci a v podkroví pak domácí personál. Nejedná se sice o městský palác v pravém slova smyslu, nicméně z funkčního hlediska a z hlediska dlouhodobé udržitelnosti – slovy Dietmara Eberleho „životaschopnosti“ – o objekt, který se řídí stejnými ekonomickými a finančními pravidly.

Velkoměstský palác začátku dvacátého století schéma městského domu dále rozvíjí a přesahuje. Posun od městského domu k městskému paláci umožnilo efektivní používání moderních stavebních technologií, převážně železobetonových konstrukcí a současně záměr experimentovat s formou ztělesňující identitu velkoměsta. Na principech moderní technologie stejně jako na způsobu života formovaného začátkem dvacátého století naše společnost stále staví a nadále ji dotváří. Dnes se opět vracíme k zavedení ověřeného, univerzálního a zároveň udržitelného principu: k formě komplexního multifunkčního domu.

⁶ BANHAM, Reyner. *Megastructure: Urban Futures of the Recent Past*. New York: Harper & Row, 1976.

⁷ TEICHER, Jonathan (ed.). N. J. Habraken: *The Structure of the Ordinary. Form and Control in the Built Environment*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1998.

⁸ VAŠOURKOVÁ, Yvette. Mnohoúčelovost domů je podmínkou zahuštěného města. Rozhovor s Dietmarem Eberlem. *ERA21* XI, 2015, č. 4, s. 20–24.

2. METODOLOGIE, POSTUP PRÁCE, KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY

Základními výzkumnými metodami, které jsem uplatnila v předkládané analýze typologie velkoměstského paláce, byly archivní výzkum, studium dobového tisku, soudobé a recentní literatury a legislativy a terénní výzkum. Pramenný výzkum jsem provedla v archivních fondech veřejných institucí a v osobních archivech architektů a zástupců dalších souvisejících profesí. Původní výkresovou dokumentaci staveb, informace o investorovi jsem získala z fondů Archivu Odboru výstavby městské části Praha 1, Spisovny Odboru výstavby městské části Praha 2 a Archivu Národního technického muzea. Současně jsem čerpala z archivních materiálů Spisovny Institutu plánování a rozvoje hlavního města Prahy a Územních odborných pracovišť Národního památkového ústavu (středních Čech, v Brně, v Českých Budějovicích, v Josefově, v Kroměříži, v Liberci, v Lokti, v Olomouci, v Ostravě, v Pardubicích, v Plzni, v Praze, v Telči a v Ústí nad Labem).

Dobové články z odborných časopisů a denního tisku jsem čerpala především z periodik *Český svět*, *Architektonický obzor*, *Architektura*, *Stavba*, *Stavitel*, *Styl*, *Architekt SIA* a z denního tisku *Národní listy*, *Lidové noviny*.

Průběžně jsem pořizovala fotografickou dokumentaci sledovaných realizací a digitalizaci příslušných plánových a textových podkladů. Aby bylo možno výzkum jednotlivých staveb kvantifikovat, zpracovala jsem původní plánovou dokumentaci do digitální podoby (půdorysy, řezy, schémata), což zároveň přispívá k názornějšímu představení zkoumané stavební produkce. Podstatnou částí výzkumu se stala rovněž orálněhistorická metoda, prostřednictvím jejíhož uplatnění lze doplnit informace o zkoumaných objektech z hlediska pamětníků (v našem případě potomků investorů) a zejména z hlediska autorů současných staveb nebo jejich správců.

S ohledem na současnou tendenci k budování staveb se smíšenou funkcí jsem se v rámci v rámci tématu udržitelnosti rozhodla sledovat typologický druh paláce jako struktury, který byl od přelomu devatenáctého století do počátku druhé světové války masivně realizován v centru Prahy. Na základě hojnosti realizací vystavěných ve sledovaném období na území Československa, které i dnes z většiny fungují tak, jak byly navrženy, jsem dospěla k předpokladu, že uvedený typologický druh představuje specifickou formu, jež prokázala za dobu své existence nezpochybnitelnou životaschopnost, a tedy i udržitelnost konceptu. Z tohoto důvodu jsem začala uvažovat, do jaké míry by byly možné její kvality uplatnit v současné architektuře. Proto přináším tři případové studie porevolučních staveb, které se nejvíce přibližují velkoměstskému paláci první poloviny dvacátého století.

Studium historických staveb a jejich fungování pojmám z hlediska architekta a záměrně nesleduji tradiční kunsthistorické postupy. Nezaměřuji se tudíž ani na rétoriku architektury či její stylovou analýzu, ani na popis fasád a dispozic domů nebo na další tvorbu příslušných architektů. V centru mého zájmu stojí fungování domu a jeho komunikace s okolím, a to jak z diachronního, tak ze synchronního hlediska. Moje analýza se pragmaticky soustřeďuje na typologii zkoumaných objektů a na podmínky, jež vedly k jejich vzniku.

K tématu udržitelnosti přistupuji z perspektivy prostorových charakteristik architektury v kompaktní městské struktuře, jež odpovídá současným urbanistickým trendům. V rámci výzkumu se primárně zaměřuji na historické příklady, které v průběhu více než staleté existence potvrdily, že mohou představovat udržitelné principy soudobé architektury ve vztahu k městské struktuře.

V první fázi výzkumu jsem definovala následující kritéria udržitelné městské výstavby: efektivita využití pozemku (parcela a míra její zastavěnosti); víceúčelové využití; integrace v městské struktuře (přístupnost stavby); technologie stavby, adaptabilita konstrukce a její životnost (struktura stavby). Teprve v průběhu této výzkumné fáze jsem na základě analýzy vybraného vzorku objektů zařadila ještě kritérium investičního záměru. Ten totiž představuje jedinou charakteristiku stavby, kterou nelze běžně vyvodit ani z plánové dokumentace nebo terénního výzkumu a nabývá zmiňován ani v sekundární literatuře.

Paralelně jsem prostřednictvím studia dobové a recentní literatury shromažďovala příklady staveb splňujících uvedená kritéria. Za tímto účelem jsem rovněž oslovila odborníky z územních pracovišť Národního památkového ústavu, kterým jsem představila svůj výzkumný záměr a mnou stanovené podmínky pro výběr relevantních staveb. Výsledkem první fáze výzkumu je soupis 81 staveb (viz přílohu č. 7, s. 61), které bylo lze dle uvedených kritérií považovat za velkoměstské paláce, ale které bylo následně nutno podrobit hlubšímu zkoumání a případné revizi.

V druhé fázi výzkumu jsem se rozhodla zúžit zkoumaný vzorek na konkrétní území s vysokou koncentrací sledovaného typologického druhu, jímž se logicky stala Praha jako hlavní město, které v první polovině dvacátého století procházelo razantní proměnou a přestavbou. Z původních 81 staveb na území Československa jsem v centru Prahy zjistila 43 realizací odpovídajících stanoveným hodnotícím kritériím, což představuje více než polovinu shromážděného souboru staveb (viz přehled a mapu, s. 18 a 19). Dané vybrané stavby navíc shodně řeší přístupnost do domu skrze lobby.

Kritéria posuzování staveb stanovená v první výzkumné fázi jsem na základě prozkoumání 43 pražských realizací ukotvila a nadále je definuji takto: (1) investiční záměr; (2) parcela; (3) využití; (4) přístupnost; (5) struktura stavby. Při důsledném uplatnění všech pěti kritérií je ze sledovaných 43 staveb beze zbytku splnilo 15. Ke třem z nich (Šupichovy domy, Vaňhův palác, palác Kotva) se mi nepodařilo dohledat podklady v odpovídajícím rozsahu, a proto se v předkládané práci věnuji následujícím dvanácti stavbám (viz přehled a mapu, s. 20 a 21).

Z analýzy porevoluční pražské stavební produkce vyplynulo, že stavby odkazující se k moderní palácové typologii jsou čtyři: Myslbek (1992–1995), Burzovní palác (1992–1995), Quadrio (2004–2014) a Palác Národní (2013–2017). Důsledná aplikace kritérií výzkumu na jednotlivé příklady však určila, že detailnímu zhodnocení budou podrobeny tři z nich, neboť Burzovní palác nenaplňuje stanovená kritéria v takové míře jako palác Myslbek. Tyto tři vybrané realizace zároveň pokrývají všechny tři dekády porevoluční doby. Devadesátá léta zastupuje palác Myslbek, první desetiletí jednadvacátého století pak palác Quadrio a současnou dekádu Palác Národní.

Přestože má velkoměstský palác v našem prostředí výrazné zastoupení, jeho zakotvení jako specifického typologického druhu bylo doposud v odborných reflexích spíše přehlíženo. Recentní literatura přináší nemnoho monografických pojednání o některých vybraných stavbách v podobě knižních publikací a zejména časopiseckých článků nebo studií, žádná ucelená práce k tématu velkoměstského paláce jako středoevropského fenoménu však dosud nebyla zpracována.

2.1. Přehled 43 pražských paláců se smíšeným využitím

	NÁZEV STAVBY	OTEVŘENÍ	ARCHITEKT	ADRESA
1	PALÁC LUCERNA	1909 a 1920	Václav Havel, Stanislav Bechyně, Dobroslav Hnídek	Štěpánská 704/61, Vodičkova 704/36, Praha - Nové Město
2	PALÁC KORUNA	1914	Antonín Pfeiffer	Václavské náměstí 846/1, Na Příkopě 846/2, Praha - Nové Město
3	PALÁC HVĚZDA	1914	Bedřich Bendelmayer, Josef Vaňha, Jan Rait	Václavské nám. 793/36, Praha - Nové Město
4	ŠUPICHOVY DOMY (PALÁC ROKOKO)	1915	Emil Králíček	Václavské náměstí 794/38, Štěpánská 795/65, Štěpánská 626/63, Praha - Nové Město
5	PALÁC ČESKÉ BANKY (SVĚTOZOR)	1916 a 1948	Osvald Polívka a Josef Sakař, Jaroslav a Karel Fišerovi	Václavské nám 791/32, Praha - Nové Město
6	PALAC NOVA PASSAGE (HOTEL AMBASSADOR)	1914 a 1922	Richard Klenka, J. Jánský, František Weyr	Václavské náměstí 840/5, Praha - Nové Město
7	LEGIOBANKA	1923	Josef Gočár	Na Poříčí 1046/24, Praha - Nové Město
8	JINDŘIŠSKÁ PASAŽ	1924	Jan Rait a František Strnad	Jindřišská 5, Praha - Nové Město
9	PALAC ADRIA	1924	Josef Zasche a Pavel Janák	Jungmannova 36/31, Praha - Nové Město
10	PALAC AVION	1926	Projektční kancelář Dušek - Kozák - Máca	Václavské náměstí 820/41, Praha - Nové Město
11	PALAC OLYMPIC	1927	Jaromír Krejcar	Spálená 75/16, Praha - Nové Město
12	PALAC LINDT	1927	Ludvík Kysela	Václavské náměstí 4, Praha - Nové Město
13	PALAC SUSICKY (DLOUHA)	1928	Paul Sydow	Dlouhá 727/39, Praha - Staré Město
14	PALAC DONAU	1928	Adolf Foehr	Purkyňova 52/6, Praha - Nové Město
15	PALAC METRO	1928	Bohumil Tesař a Karel E. Ort	Národní 961/25, Praha - Staré Město
16	VANHUV PALAC	1928	Bohdan Bečka	Václavské náměstí 43, Praha - Nové Město
17	PALAC U NOVÁKŮ	1904 a 1929	Matěj Blecha, Osvald Polívka	Vodičkova 699/30, Praha - Nové Město
18	PALÁC SKAUT	1929	Emil Králíček, Bohumil Sláma, Rudolf Solc	Navrátilova 674/2, Vodičkova 674/6, Praha - Nové Město
19	PALAC U STYBLŮ	1929	Ludvík Kysela a Jan Jarolím	Václavské náměstí 785/28, Praha - Nové Město
20	PALAC BANSKÉ A HUTNÍ SPOLEČNOSTI	1929	Josef Karel Ríha	Lazarská 15/7, Praha - Nové Město
21	ŠKODŮV PALAC	1929	Pavel Janák	Jungmannova 35/29, Praha - Nové Město
22	PALAC KOTVA	1929	Jan Zák	Revoluční 655/1, Praha - Staré Město
23	PALAC POJIŠTOVNÝ PRAHA (DĚTSKÝ DŮM)	1929	Ludvík Kysela	Na Příkopě 15/583, Praha - Staré Město
24	DŮM VE VODIČKOVÉ 700	1913 a 1929	František Buldr a František Troniček	Vodičkova 700/32, Praha - Nové Město
25	PALAC VE VODIČKOVÉ 701	1929	František Troniček	Vodičkova 701/34, Praha - Nové Město
26	PALAC HOSPODÁRSKEHO SVAZU PŘÁDELEN	1929	Max Spielmann a Rudolf Weiser	Revoluční 1003/3, Praha - Staré Město
27	PALAC VALDEK	1929	Bohumil Belada	Jugoslávská 29, Praha - Vinohrady
28	PALAC FENIX	1930	Josef Gočár a Bedřich Ehrmann	Václavské náměstí 802/54, Praha - Nové Město
29	PASAŽ LUNA (BOLZANO)	1930	Matěj Schmeisser	Celetná 590/25, Praha - Staré Město
30	RADNICE MČ PRAHA I	1930	Adolf Foehr	Vodičkova 681/18, Praha - Nové Město
31	PALAC ČTK	1930	Václav Velvareký	Opletalova 919/5, Praha - Nové Město
32	DŮM V REVOLUČNÍ 23	1931	Ludvík Kysela	Revoluční 1044/23, Praha - Staré Město
33	HOTEL JULIŠ	1933	Pavel Janák	Václavské náměstí 782/22, Praha - Nové Město
34	PALAC BONDY (ČERNÁ RUŽE)	1933	Oldřich Tyl	Na Příkopě 853/12, Praha - Nové Město
35	BATŮV OBCHODNÍ DŮM V CELETNĚ	1934	Josef Gočár a Antonín Vítek	Celetná 15, Praha - Staré Město
36	OBCHODNÍ DŮM TETA	1934	Erst Mulstein a Victor Fürtha	Jungmannova 747/28, Praha - Nové Město
37	DŮM UMĚLECKÉHO PRŮMYSLU	1936	František Kavalír	Národní 38/36, Praha - Nové Město
38	PALAC POJIŠTOVNÝ VICTORIA	1937	Fritz Lehman	Revoluční 1006/5, Praha - Staré Město
39	PALAC BROADWAY	1938	Antonín Cerný a Bohumír Kozák	Na Příkopě 988/31, Celetná 988/38 Praha - Staré Město
40	ŠTĚPÁNSKÁ PASAŽ	1938	Evgen Rosberg	Ve Smečkách 1920/27, Štěpánská 622/34 Praha - Nové Město
41	PALAC ARCHA (ZLATÝ KLAS)	1938	František Marek	Na Poříčí 1046/24, Praha - Nové Město
42	TYLOVA PASAŽ	1939	Václav Urban a J. Kořínek	Tylovo náměstí 650/4, Praha - Vinohrady
43	VÁCLAVSKÁ PASAŽ	1939	Karel Schmeisser	Karlovo náměstí 315/6, Praha - Nové Město

PALÁCE SE SMÍŠENÝM VYUŽITÍM

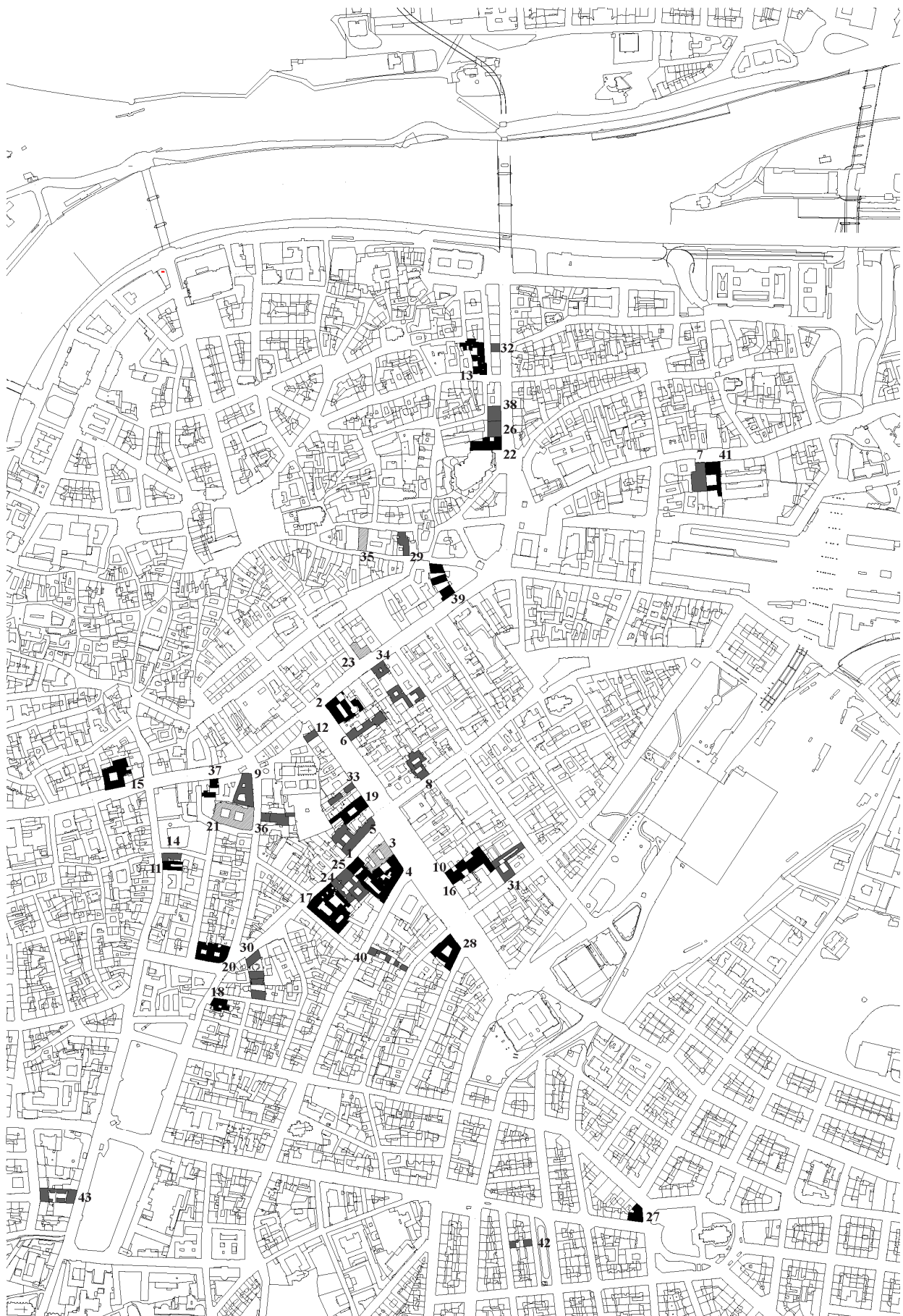

PALÁCE SE SMÍŠENÝM VYUŽITÍM, ALE NEDODČHOVANOU PASAŽÍ

VELKOMĚŠTSKÉ PALÁCE

2.2. Mapa 43 pražských paláců se smíšeným využitím

3. VELKOMĚSTSKÉ PALÁCE A SLEDOVANÁ KRITÉRIA VÝZKUMU

Poté, co jsem se zabývala analýzou specifického typologického druhu velkoměstského paláce na příkladu Prahy, jsem dospěla k rozhodnutí uvažovat o městském paláci jako o východisku pro definování trvalé architektonické formy pro udržitelné město. Ve snaze rozvinout téma středoevropského městského paláce mě utvrzuje i aktuální nárůst víceúčelových nebo též „mixed-use“ projektů, jenž dokládá, že život v kompaktním a komplexním prostředí se stává pro současné město více než aktuálním. Jak uvádí Dietmar Eberle: „*Pokud tématem staveb dvacátého století bylo, jaké mají využití, tak pro století jednadvacáté bude podstatné, co přináší veřejnosti.*“⁹

Přehled 12 velkoměstských paláců a 3 současných realizací

	NÁZEV STAVBY	OTEVŘENÍ	ARCHITEKT	ADRESA
1	PALÁC LUCERNA	1909 a 1920	Václav Havel, Stanislav Bechyně, Dobroslav Hnídek	Štěpánská 704/61, Vodičkova 704/36, Praha - Nové Město
2	PALÁC KORUNA	1914	Antonín Pfeiffer	Václavské náměstí 846/1, Na Příkopě 846/2, Praha - Nové Město
3	PALAC AVION	1926	Projekční kancelář Dušek - Kozák - Máca	Václavské náměstí 820/41, Praha - Nové Město
4	PALÁC OLYMPIC	1927	Jaromír Krejcar	Spálená 75/16, Praha - Nové Město
5	PALAC SUŠICKÝ (DLOUHA)	1928	Paul Sydow	Dlouhá 727/39, Praha - Staré Město
6	PALÁC U NOVÁKŮ	1903 a 1929	Matěj Blecha, Osvald Polívka	Vodičkova 699/30, Praha - Nové Město
7	PALAC SKAUT	1929	Emil Králíček, Bohumil Sláma, Rudolf Solc	Navrátilova 674/2, Vodičkova 674/6, Praha - Nové Město
8	U STYBLU	1929	Ludvík Kysela a Jan Jarolím	Václavské náměstí 785/28, Praha - Nové Město
9	PALAC BANSKE A HUTNI SPOLEČNOSTI	1929	Josef Karel Říha	Lazarská 15/7, Praha - Nové Město
10	PALAC FENIX	1930	Josef Gočár a Bedřich Ehrmann	Václavské náměstí 802/54, Praha - Nové Město
11	DŮM UMELECKEHO PRUMYSLU	1936	František Kavalír	Národní 38/36, Charvátova 39/10 Praha - Nové Město
12	PALAC BROADWAY (MOLDAVIA)	1938	Antonín Černý a Bohumír Kozák	Na Příkopě 988/31, Celetná 988/38 Praha - Staré Město
13	MYSLBEK	1996	Jan Kerel a Zdeněk Hölzel	Na Příkopě 1096/19-21, Praha - Staré Město
14	QUADRIO	2014	Cigler Marani Architects	Spálená 2121/22, Praha - Nové Město
15	PALAC NARODNI	2017	Fiala + Němec	Národní 138/10, Praha - Nové Město

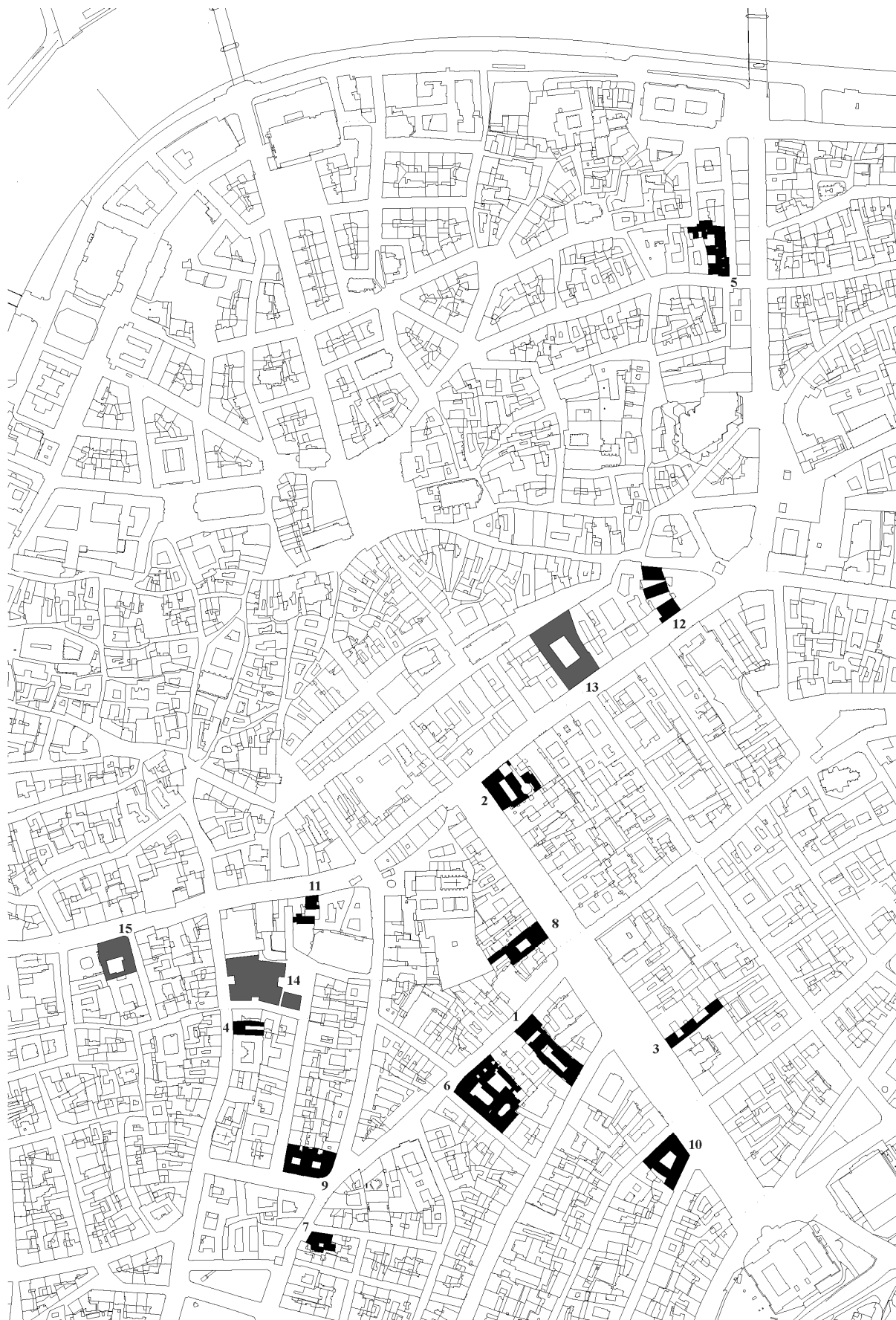
VELKOMĚSTSKÉ PALÁCE

SOUČASNÉ REALIZACE

⁹ Ibidem, s. 21.

Přehled 12 velkoměstských paláců a 3 současných realizací

3.1. Investiční záměr

NÁZEV STAVBY	PROJEKT	REALIZACE	ARCHITEKT	INVESTOR	SOUČASNÝ VLASTNÍK
PALÁC LUCERNA	1906 a 1912	1909 a 1920	Václav Havel, spolupráce: Stanislav Bechyně, Dobroslav Hnídek	Václav Havel	Dagmar Havlová
PALÁC KORUNA	1911	1914	Antonín Pfeiffer	První česká všeobecná akciová společnost pro pojišťování na život "Koruna"	Koruna Palace Assets a. s.
PALÁC AVION	1923	1926	projekční kancelář Dušek - Kozák - Máca	projekční kancelář Dušek - Kozák - Máca	Rega Property Invest s. r. o.
PALÁC OLYMPIC	1925	1927	Jaromír Krejcar	Marie Rohlíková	Marissa West a. s.
PALÁC FÉNIX	1927	1930	Josef Gočar a Bedřich Ehrmann	Životní pojišťovací společnost Fénix	Palác Fénix a. s.
PALÁC SUŠICKÝ (DLOUHÁ)	1927	1928	Paul Sydow	Otomar a Olga Sušičtí	Společenství vlastníků jednotek
PALÁC U NOVÁKŮ	1901 a 1927	1903 a 1929	Matěj Blecha, Osvald Polívka	Josef Novák	Eva Curry a Václav Skala
PALÁC SKAUT	1927	1929	Emil Králíček, Bohumil Sláma, Rudolf Šolc	František a Růžena Svojsíkovi	Hlavní město Praha
PALÁC U STÝBLŮ	1927	1929	Ludvík Kysela a Jan Jarolím	Václav Stýblo	Ondřej Stýblo
PALÁC BANSKÉ A HUTNÍ SPOLEČNOSTI	1927	1929	Josef Karel Říha	Báňská a hutní společnost	Česká republika
DŮM UMĚLECKÉHO PRŮMYSLU	1928	1936	Oldřich Starý a František Kavalír	Svaz československého díla	Caluma a. s.
PALÁC BROADWAY	1938	1938	Antonín Černý a Bohumír Kozák	pojišťovna Assicurazioni Generali a Moldavia Generali	Česká republika
MYSLBEK	1992	1996	Jan Kerel a Zdeněk Hölzel	Myslбек a. s.	Myslбек a. s.
QUADRIO	2004	2014	Cigler Marani Architects	CPI group s. r. o.	CPI group s. r. o.
PALÁC NÁRODNÍ	2013	2017	Fiala + Němec s.r.o.	Sebre a.s.	Palác Národní a. s.

	spolek, družstvo
	soukromá osoba
	obchodní společnost, bankovní či pojišťovací ústav

3.1.1. Investiční záměr: komentář

V rámci průzkumu historických staveb bylo zjištěno, že investory velkoměstských paláců byly jak velké bankovní a pojišťovací instituce, obchodní společnosti, tak soukromé osoby či spolky.¹⁰

V případě historických staveb se jednalo o přímý investiční model s konkrétním investorem, který se neskrýval za složitou strukturou dalších subjektů. Stavby měly investorům přinášet postupné a dlouhodobé zhodnocení – byl tedy volen model, který představoval stabilní využívání stavby, a tím pádem také stabilní příjem stavebníka. Z výzkumu také vyplývá, že konkrétní typ investora nemá zásadní vliv na rozložení jednotlivých aktivit ve stavbách. Důvodem pro řešení staveb jako víceúčelových domů byl převážně univerzální obchodní záměr, kde díky různým aktivitám nájemci minimalizovali svá rizika. Dnes bychom daný princip v podnikání definovali jako diverzifikaci portfolia.¹¹

Po revoluci (1989) stavby získali v rámci restitucí jejich původní majitelé, či zůstaly v obecním majetku pod správou města nebo státu. Stále ale domy vlastní vždy jeden majitel, ať už subjekt, či soukromá osoba – popřípadě spřízněné osoby. Výjimkou je Palác Dlouhá, který patří sdružení vlastníků jednotek. Třebaže se mění využití staveb dle potřeb společnosti, zachovávají si stejný poměr mezi veřejnou a soukromou částí domu.

¹⁰ Za stavbu pro spolek se dá kromě Domu umění a průmyslu, který realizoval Svaz československého díla, považovat i Palác Skaut, který jako soukromé osoby realizovali manželé Svojsíkovi, zakladatelé českého skautingu.

¹¹ Diverzifikace portfolia je termín vycházející z teorie ekonomy Harryho Markowitze, který prokázal, že investor může snížit riziko v podnikání, pokud se zaměří na různé aktivity. Jeho zisk sice nebude maximální, nicméně bude stabilní.

3.1.2. Investiční záměr: srovnání historického a současného stavu

Na současných vybraných stavbách je vlastnické vztahy i záměr investora v porovnání se stavbami historickými poněkud složitější a zaslouží si podrobnější vysvětlení. Palác Myslbek reprezentuje developerský model porevolučních devadesátých let. Roku 1991 vypsal hl. m. Praha – vlastník pozemku – investorskou soutěž na záměr pro jedinečnou prázdnou parcelu: proluku mezi ulicemi Na Příkopě a Ovocným trhem. Nakonec v tajném hlasování na zasedání rady zastupitelé vybrali společnost CDC, která poměr obchodních a kancelářských funkcí posléze více vyvážila. V roce 1996 byl Myslbek otevřen veřejnosti. Postaven byl na základě projektu, jenž vzešel z architektonické soutěže.

Palác Quadrio byl, stejně jako Myslbek, postaven na parcele původně ve vlastnictví města. Jednalo se o komplikovaný pozemek nad stanicí metra Národní. Záměr a zastavovací podmínky byly stanoveny na základě veřejné ideové architektonické soutěže, která předcházela prodeji pozemku. Ze soutěže vzešel program navazující na víceúčelové paláce s podmínkou realizace bytů. Poté navazovalo výběrové řízení na investora s jasně stanovenými podmínkami. Pozemek koupil v roce 2007 podnikatel Sebastian Pawlowski s projektem od Cigler Marani Architects. Stavba během realizace vyměnila majitele; současným vlastníkem je developerská společnost CPI Group, a.s., jež stavbu se stejným architektem v říjnu 2014 dokončila.

Palác Národní se z pozice investora a záměru nejvíce blíží principu, který se uplatňoval u původních velkoměstských paláců. Příprava projektu začala v roce 2013, kdy pozemek i s projektem hotelu koupila společnost SEBRE, a.s. se záměrem postavit zde nájemní dům. Jak uvádí předseda představenstva Jan Fidler: „*Idea našeho developmentu od začátku vychází z toho, že chceme domy dlouhodobě vlastnit, což je zásadně jiný přístup oproti běžnému, řekněme většinovému, developmentu.*“¹² Součástí skupiny společností podílejících se na zmiňovaném developmentu je i Hinton a.s.,¹³ která stavby realizuje. V daném případě tedy můžeme mluvit o návratu modelu investor – stavitel – stavebník, byť skrze několik provázaných akciových společností. V našem prostředí se jedná jistě o ojedinělý příklad.

Před sto lety investoři stavěli velkoměstské paláce s dlouhodobým záměrem, s cílem prezentovat se danou budovou a profitovat postupně z nájmu, zatímco v dnešní výstavbě se jedná převážně o formu developmentu s cílem rychlého zisku, jak potvrzuje Pavel Koch: „*Ze zkušenosti z projektů, které jsem jako developer (někdy i investor) realizoval jak v Praze a Budapešti, tak v Paříži, je v dnešní době nejdůležitějším kritériem pro schválení potřebných investic krátkodobá profitabilita, minimalizace potenciálních zájmových střetů budoucích nájemníků, tím pádem minimalizace právních rizik a nárůst konečné potenciální prodejní ceny objektů.*“¹⁴ Cílem většinového developmentu není stavby dlouhodobě vlastnit, ale zrealizovat je a – ideálně i se stabilními nájemníky – prodat v rozsahu pěti let. Dané realizace se tak upnuly na krátkodobý zisk a postrádají dlouhodobou vizi.

3.2. Parcela

Využitou plochou je rozuměn součet všech hrubých podlažních ploch stavby sloužících hlavní funkci. U podzemních podlaží nejsou započítány technické místnosti a garáže (dle metodiky KPP). U současných realizací je současně v závorce uváděn údaj hrubých podlažních ploch včetně garáží a technického zázemí.

¹² VAŠOURKOVÁ Yvette. O developmentu s dlouhodobou vizí. Rozhovor s Janem Fidlerem. *ERA21* XI, 2015, č. 64, s. 25–29.

¹³ k 15. 9. 2017 jsou v představenstvu akciové společnosti Hinton Petr Šimon a Petr Dvořák. V její dozorčí radě jsou Josef Fidler, Jakub Burda a Jan Fidler.

¹⁴ VAŠOURKOVÁ Yvette. Rozhovor s Pavlem Kochem. In: eadem (ed.). *Velkoměstské paláce: Model udržitelného rozvoje v centrech měst*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2014, s. 36–41.

3.2.1. Parcela: komentář

Parcely moderních paláců byly vždy integrované do městské struktury. Stavby nikdy nestály samostatně, vždy byly součástí městského bloku, ať už zaplňovaly proluky v uliční frontě či nárožní parcely. Stavby v prolukách navazovaly většinou na přilehlé ulice (Lucerna, Broadway, Dům uměleckého průmyslu) nebo ústily do bloku, kde se skrze pasáže propojily se sousedními stavbami (Olympic, Avion, U Stýblů). Stavby nárožní zakončovaly blok pohledově ze dvou stran (Koruna, U Nováků, Skaut, Báňská a hutní společnost) či ze tří stran (Fénix, Dlouhá).

NÁZEV STAVBY	POZEMEK / m ²	ZASTAVĚNÁ PLOCHA / %	VYUŽITÁ PLOCHA /m ²	POČET PATER (SUTERÉN)	KPP
PALAC LUCERNA	3 189	100%	19 879	10 (4)	5,42
PALAC KORUNA	2 710	100%	16033	9 (2)	5,39
PALAC OLYMPIC	763	100%	4 790	11 (3)	5,76
PALAC AVION	1 310	100%	9 217	11 (3)	6,75
PALAC SUŠICKÝ (DLOUHA)	2 270	100%	14 670	10 (2)	6,02
PALAC U NOVÁKŮ	5 897	100%	37 704	9 (2)	6,18
PALAC SKAUT	1 096	91%	6 602	8 (2)	5,81
PALAC U STYBLŮ	2 214	100%	16 990	11 (2)	6,70
PALAC BAŇSKÉ A HUTNÍ SPOLEČNOSTI	2 463	100%	17 869	11 (3)	6,46
PALAC FENIX	2 550	100%	15 968	10 (2)	5,84
DUM UMELECKÉHO PRŮMYSLU	861	92%	5 328	9 (2)	6,18
PALAC BROADWAY	2 254	100%	11 599	9 (2)	4,70
MYSLBEK	4925	100%	32821 (46597)	11 (4)	6,53
QUADRIO	5395 (6163)	100%	38002 (53980)	12 (4)	5,99
PALAC NARODNI	2200	100%	14046 (19763)	12 (4)	6,38
Průměr	2200	99%	15066	10 (2)	6,01

Z porovnání měřítek parcel vyplynuly tři kategorie velikosti: S (< 1 500 m²), M (< 2 500 m²) a L (< 5 900 m²). Přitom největší spektrum paláců spadá do kategorie M. Kategorie L je naprosto výjimečná.

Domy využívaly své pozemky maximálně – parcely se zastavovaly až na výjimky ze 100 %. Kromě vysoké ceny pozemků, převážně pak v lokalitě Václavského náměstí, měly na maximální využití pozemků vliv samozřejmě nové technologie, které umožňovaly investorovi využívat i suterénní prostory. Se zájmem investorů získat co nejvíce užité plochy však souvisí také nestabilní skladba podloží v centru Prahy, které tvoří převážně šterkopísek z vltavských teras v kombinaci s navážkou v hloubce 5–6 m. Z tohoto důvodu sahají sledované pražské stavby v podzemí do hloubky v rozmezí 10–15 m. „Mrakodrapy potřebují za podklad řádnou skálu, aby pyšně vypnouti se mohly k nebesům, kdežto písek a šterk, jenž po tisících kubických metrů dobývá a odváží se ze základů pražských stavenišť, je vtělená střízlivost, která diktuje docela jiný způsob stavitelského řešení – do země!“¹⁵

Dalším předpokladem pro vznik daných kompaktních struktur byly regulační podmínky začátku dvacátého století, kde se Státní regulační komise v lokalitě Nového Města soustředila na uliční čáru, výšku římsy a výšku hřebene. Existovala zde tolerance ohledně šikmých střech, hlavně pak u staveb mladších. Stavební řád dovoloval zastavovat v Novém Městě dvory – jinou funkcí než obytnou – do výšky mezaninu. Mnohem přísnější hlavně objemové regulace stanovovala komise pro Staré Město. Dále byl stanoven počet pater, při jejichž definování ovšem nebyla za patra považována přízemí a mezanin. Proto se například při regulaci čtyř pater, což byl maximální počet definovaný v dané lokalitě, v dnešním pojetí jedná o šestipatrové domy s podkrovím. Další způsob využití parcely byl na rozhodnutí investora, který byl ještě omezen hygienickými předpisy, jakými byly dostatečná osvětlenost a přívod vzduchu a větrání. Parcela: srovnání historického a současného stavu

Všechny tři současné stavby jsou shodně s velkoměstskými paláci integrované do městské struktury. Velikost parcel tedy vychází z původní historické struktury. Myslbek se svými 4 925 m² a

¹⁵ Z článku v dobovém tisku u příležitosti výstavby paláce Adria. FŠ. Pohádka bílého kamene. Československá republika CCXLIV, 1923, č. 214, s. 4.

Quadrio, které zastavuje 4 100 m² plochy v přízemí (celý pozemek o rozloze 6 163 m² zahrnuje i náměstí, pod kterým jsou podzemní garáže), se dají velikostí porovnat s jediným největším velkoměstským palácem U Nováků a spadají tak do kategorie L. Palác Národní s 2 200 m² pozemku včetně historického paláce svým měřítkem odpovídá většině velkoměstských paláců ze vzorku a náleží tak do kategorie M.

Při analýze tohoto parametru jsem sledovala pozici parcely v městské struktuře, její proporce, vytížení parcely a současně její hodnotu ve vztahu k poloze. Abych lépe vystihla efektivitu využití pozemku, porovnála jsem historické a současné stavby skrze koeficient podlažních ploch (KPP), jež známe ze současných územních regulací. Jsem si vědoma, že KPP se ve stabilizovaných lokalitách vypouští a nový metropolitní plán KPP nahrazuje indexem využití, který je více uzpůsoben měřítku lokalit. KPP vnímám jako údaj podstatný pro porovnání míry efektivity využití – kompaktnosti jednotlivých staveb. Podle KPP jsou původní historické paláce se současnými porovnatelné. V průměru mají historické paláce KPP 5,32 a nové paláce se pohybují v rozmezí 5,99–6,53. Pokud by se do KPP započítávalo i parkování, mají nové paláce vzhledem k požadavkům na tuto funkci dokonce KPP mezi 9,00–10,00.

Pro lepší určení kompaktní městské struktury je zajímavé porovnat jednotlivé pražské urbanistické struktury v měřítku bloku. Je logické, že hodnota KPP klesá od jednotky domu směrem k většímu území (blok – lokalita – městská čtvrť). Pokud srovnáváme KPP městského bloku na Novém Městě (konkrétně jsem zvolila blok s největší koncentrací městských paláců – Lucerna, Šupichovy domy, U Nováků),¹⁶ vychází KPP na 5,30. Tato hodnota odpovídá v průměru KPP velkoměstského paláce. Naproti tomu novoměstský blok mezi ulicemi Na Příkopě, Panská, Nekázanka a Jindřišská, stejně jako vinohradský blok z devatenáctého století, mají KPP 3,35, což dle současné metody míry využití území v rámci Územního plánu Prahy představuje nejhustší míru zastavění, tzv. zástavbu městského typu, která má max. KPP 3,20. Nicméně struktura Nového Města potvrzuje, že KPP pro kompaktní zástavbu městského typu se v měřítku bloku pohybuje mezi 5,3–3,3.

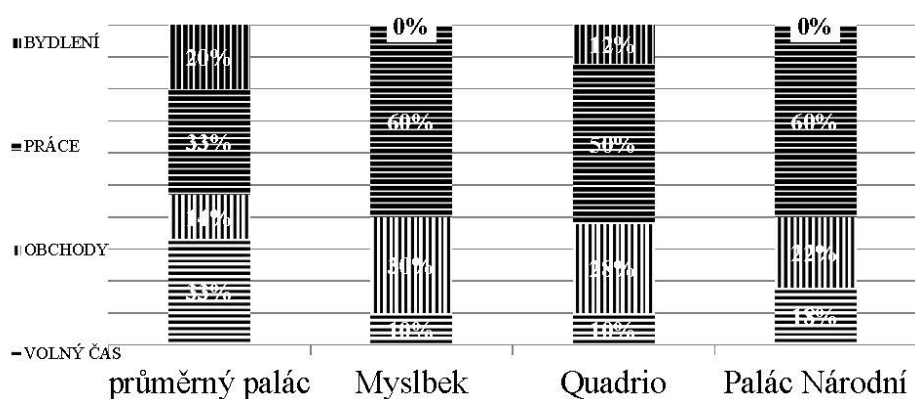
Metropolitní plán si je vědom daných nepřesností či nemožnosti přesně obsáhnout v rámci hustoty využití městskou strukturu. Proto navrhuje v rámci kapitoly zastavění stavebního bloku tři typy struktur: město, předměstí, periferie, a jednotlivě popisuje jejich způsob zastavění. Městský blok, dle vzoru meziválečného plánování, definuje jako prostor s možností až stoprocentního zastavění, a to včetně 1. nadzemního podlaží. Taková definice kompaktní městské struktury mnohem lépe odpovídá podmínkám potřebným pro realizaci velkoměstských paláců.

¹⁶ Městský blok mezi Václavským náměstím, ulicí Štěpánskou, Vodičkovou a ulicí V Jámě.

3.3. Využití

NÁZEV STAVBY	VOLNÝ ČAS	OBCHOD	PRÁCE	BYDLENÍ
PALÁC LUCERNA	36%	20%	16%	28%
PALÁC KORUNA	23%	14%	52%	11%
PALÁC OLYMPIC	39%	7%	43%	11%
PALÁC AVION	40%	10%	40%	10%
PALÁC FÉNIX	30%	14%	43%	13%
PALÁC SUŠICKÝ (DLOUHÁ)	36%	13%	27%	24%
U NOVÁKŮ	21%	13%	32%	34%
PALÁC SKAUT	42%	12%	12%	34%
U STÝBLŮ	40%	12%	37%	11%
PALÁC BÁŇSKÉ A HUTNÍ SPOLEČNOSTI	33%	18%	38%	11%
DŮM UMĚLECKÉHO PRŮMYSLU	30%	19%	36%	15%
PALÁC BROADWAY	30%	13%	20%	37%
MYSLBEK	10%	30%	60%	0%
QUADRIO	10%	28%	50%	12%
PALÁC NÁRODNÍ	18%	22%	60%	0%
Průměr	29%	16%	38%	17%

VYUŽITÍ

3.3.1. Využití: komentář

Moderní paláce v sobě jasně zrcadlily představu velkoměstského života začátku dvacátého století. Dovolím si říci, že svým programem představují extrakt zrodu velkoměstské identity ve středoevropském prostoru. Po prostudování činností, pro které byly stavby navrženy, lze konstatovat, že v sobě zahrnovaly kombinaci čtyř hlavních aktivit moderního města:

- Bydlení: bytové jednotky různých rozměrů
- Práce: ateliéry, dílny kancelářské a prostory kancelářského typu (např. lékařské ordinace)
- Obchody: prodejní plochy a služby, které vyžadují přímý kontakt s veřejným prostorem (např. opravny, kadeřnictví, pošta, bankovní haly)
- Volný čas: prostory pro kulturu a společenské vyžití (např. kina, sály, divadla, kavárny, kluby, restaurace, lázně, tělocvičny)

V rámci dané analýzy využití jednotlivých paláců jsem posuzovala vzájemný poměr výše zmíněných aktivit na zkoumaných stavbách. Data jsem získávala výpočtem ploch z původní projektové dokumentace, jelikož mým hlavním zájmem bylo, jak byly stavby programově koncipovány v rámci projektu. Na začátku výzkumu jsem předpokládala, že poměr mezi sledovanými čtyřmi aktivitami bude rovnocenný. Analýza však ukázala, že se jednotlivé složky vzhledem k charakteru investora ve svém poměru částečně liší – například pojišťovací domy a obchodní společnosti mají větší podíl kanceláří než bydlení,¹⁷ zatímco soukromí podnikatelé se soustředili na vyváženější poměr jednotlivých aktivit.¹⁸

ad a), b) Samotné tělo stavby bylo tvořeno byty a kanceláři. U těchto složek také docházelo k největší vzájemné proměně, což se samozřejmě odvíjelo od osobních potřeb investora.¹⁹ Horní patra domů – atiky – se prostorově vymykaly standardním podlažím, kvůli jinému způsobu osvětlení a jiné výšce byly většinou využívány jako ateliéry, ještě méně kvalitní místnosti pak sloužily jako servis domu – prádelny, sušárny, sklady.

ad c) Co se charakteru obchodních a kancelářských prostor týče, nabízely se prostory nejen pro velké společnosti, ale i pro drobné podnikatele, tedy ekonomicky udržitelné nájemní místnosti. To se potvrzuje i u největšího paláce U Nováků: *Zvolen [byl] typ stavby o mnoha nájemních objektech tak, aby ve středu města vzniklo to, co tu nejvíce chybělo; aby i menší člověk zde v novostavbě mohl svým povoláním zakotvit, zde mít svoji kancelář, svoji provozovnu, svůj ateliér. Dům takto rozdělený skýtá konečně i menší riziko pro majitele, než veliké obchody, podléhající konjunkturu.*²⁰ Navržená koncepce domů vždy předpokládala, že během plánování i života staveb dojde k úpravám dispozic.

ad d) Snaha nabídnout co nejvíce atraktivní společenské prostředí definovala široké spektrum kulturního vyžití: od kaváren a restaurací až po sály pro divadlo či biograf (nová typologie pro nové médium své doby). Sál nechyběl v žádné ze zkoumaných staveb a v některých bylo sálů i více. V Lucerně bylo kino, Velký sál, Mramorový sál pro přednášky a kabaret. V paláci U Nováků fungovalo varieté a Osvobozené divadlo, U Stýblů kino a divadlo, dokonce i Avion, jeden z nejmenších paláců, obsahoval přednáškový sál a kino. V paláci Koruna fungovaly ještě do šedesátých let devatenáctého století lázně v suterénu pod kruhovou věží dvorany. Další ojedinělostí paláce Lucerna je rozsáhlá střešní terasa při Štěpánské ulici, která se dá považovat za jednu z prvních v Praze (stavba byla ukončena 1920), kde byla plánovaná také kavárna. Střešní krajiny oživovaly i věže paláců U Nováků a Dlouhá. Vzhledem k tomu, že obě stavby byly ověřeny v roce 1927, se dá předpokládat, že se oba investoři vzájemně inspirovali ve využití věží pro gymnastické sály. Partery domu spolu s mezaninem, stejně jako suterén, tedy prostory nejbližší uličního ruchu, byly vždy veřejné. Partery s pasážemi a vnitřními halami byly naplněny obchody a službami, výjimečně i kanceláři.²¹

Při výsledném porovnání jednotlivých aktivit u zkoumaných dvanácti moderních paláců dostáváme dané průměrné rozložení využití:

bydlení – 20 %, práce – 33 %, obchody – 14 %, volný čas – 34 %

Byť poměr mezi jednotlivými činnostmi není zcela rovnocenný, poměr mezi soukromou složkou (práce + bydlení) a složkou veřejnou (volný čas + obchod) se obecně u všech staveb zachovává a jeho průměrná hodnota je 53 %/48 %.

¹⁷ Výjimkou u pojišťovacích domů je palác Broadway pojišťovny Generali a Moldavia, kde je podíl bydlení téměř dvojnásobný než podíl kancelářských prostor.

¹⁸ Dokladuje to například palác Lucerna, kde je poměr volnočasových, obchodních a bytových prostor v rovnocenném vztahu.

¹⁹ Například z plánů z roku 1928 pro Palác Skaut vyplývá, že se před ukončením stavby celé horní patro změnilo z bytů na kanceláře.

²⁰ Palác „U Nováků“ ve Vodičkově ulici. Národní listy LXXI, č. 6, 7. 1. 1930, s. 5–6.

²¹ Václav Havel si zřídil svoji projekční kancelář právě v pasáži.

I když má dnes většina domů jiné majitele, jejich základní koncepce víceúčelového využití je natolik spjata s prostorovou logikou domu, že zůstala zachována. Prostory určené veřejným aktivitám jsou stále zpřístupněny veřejnosti, byť s obměněným programem, a naopak prostory určené pro bydlení a kanceláře v těle stavby se pouze proměňují mezi sebou dle aktuálních potřeb. Například palác Avion je v horních patrech využíván jako hotel, bývalý sál včetně pasáže a mezaninu se proměnily na knihkupectví s kavárnou. Palác Avion je ale také jedním z mála příkladů, kde došlo k proměně sálu na obchodní plochu. Platný zůstává poměr mezi veřejnou a soukromou částí domu, který je vyvážený stále stejně.

3.3.2. Využití: srovnání historického a současného stavu

Při porovnání aktivit v soudobých palácích převažuje u všech tří staveb výrazně využití práce nad bydlením – bydlení má zakomponováno pouze Quadrio, a to kvůli podmínce ze strany města, kde nakonec investor z plánovaných 50 % snížil jeho zastoupení na 12 %, vzhledem k tomu, že se domníval, že o bydlení v centru není zájem: „Zpětně je dobře, že si zde Praha I nárokovala poměrně vysoký podíl bydlení, bylo to ze strany města prozíravé. S odstupem 13 let je bydlení v centru opět žádané a byty v Quadriu se velice rychle prodaly, což překvapilo samotného investora, který bydlení vnímal jako rizikovou investici.“²² Bydlení je ovšem oproti modelu moderních velkoměstských paláců navrženo jako samostatný objekt, což architekt stavby Jakub Cigler vysvětluje jako výsledek požadavku investora, aby se nekomplikoval následný prodej bytů do SVJ.

Kanceláře jsou v jednotlivých stavebách koncipovány tak, aby mohly být nabídnuty středně velkým firmám, například kancelářské prostory v Quadriu jsou koncipovány jako pronajimatelné jednotky o rozloze 5 000 m².²³ U Paláce Národní nebylo v době ukončení výzkumu zcela jasné, kdo bude kancelářské prostory užívat, ale předpokládá se, že v původní budově budou soukromé lékařské ordinace.

U veřejných částí domu je poměr obchodů vůči volnému času v porovnání s moderními paláci opačný, tedy obchody převažují nad volnočasovými aktivitami. Nicméně v průběhu výzkumu došlo u paláce Quadrio k zásadní proměně v prvním patře – mezaninu –, které je změněno na restaurace. Rovněž nejmladší dostavovaný Palác Národní má oproti palácům Myslbek a Quadrio o 10 % více volnočasových aktivit. Volnočasové aktivity jsou v nových stavebách nicméně zastoupeny pouze kavárnami a restauracemi a není zde taková variabilita činností jako v původních stavebách. Přes všechny tyto rozdíly však panuje opět rovnováha mezi soukromou (byty + kanceláře) a veřejnou částí domu (obchody + volný čas).

Ze smíšeného využití, které zahrnuje všechny čtyři aktivity (bydlení, práce, obchody, volný čas), vyplynul další podstatný aspekt pro posuzování udržitelnosti – efektivita využití stavby. Výzkum způsobu využití potvrdil, že všechny velkoměstské paláce byly navrhovány jako využitelné během celých 24 hodin. V průběhu dne jsou aktivovány převážně obchodní a pracovní činnosti, v odpoledních a večerních hodinách pak volnočasové činnosti a od večerních hodin, během noci až k ránu, jsou aktivovány také byty. Díky tomuto nepřetržitému cyklu má palác nejen konstantní energii,²⁴ ale také přirozenou kontrolu veřejných prostor. Tu vytváří hlavně složka bydlení: pokud se ve stavbě bydlí, obyvatelé i v nočních hodinách vnímají dění na ulici či na náměstí.²⁵ Zaručení stavbě život během 24 hodinového cyklu má bezesporu environmentální, ekonomický i sociální rozměr.

²² VAŠOURKOVÁ Yvette. Rozhovor s Jakubem Ciglerem. In: eadem (ed.). *Velkoměstské paláce: Model udržitelného rozvoje v centrech měst*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2014, s. 27.

²³ Ibidem, s. 29.

²⁴ Rozložení bytů a kanceláří v jedné budově napomáhá ke konstantnímu teplotnímu klimatu a například prostory kanceláří není třeba v zimě vytápět tolik jako v samostatné kancelářské budově.

²⁵ Tato kontrola funguje samozřejmě jen do určité výšky stavby, kde má obyvatel v domě ještě schopnost vnímat prostředí v jejím okolí. Velkoměstský palác o výšce 6–8 pater kontakt obyvatel s okolím stále ještě umožňuje.

3.4. Přístupnost

NÁZEV STAVBY	VSTUPY SÁL	VSTUPY DO LOBBY	HLAVNÍ SCHODIŠTĚ	VÝTAHY	PROSTOR LOBBY / m ²	PROSTOR HLAVNÍCH SCHODIŠTĚ / m ²
PALÁC LUCERNA	3	3	3	2	747	254
PALÁC KORUNA	1	2	4	4	686	308
PALÁC OLYMPIC	1	2	2	0	147	329
PALÁC AVION	1	1	3	3	304	861
PALÁC FÉNIX	4	3	3	7	483	755
PALÁC SUŠICKÝ (DLOUHÁ)	2	3	5	4	488	898
U NOVÁKŮ	2	5	5	4	1805	1975
PALÁC SKAUT	2	2	2	2	233	440
U STÝBLŮ	4	2	3	3	684	1568
PALÁC BÁŇSKÉ A HUTNÍ SPOLEČNOSTI	1	2	3	7	290	1457
DŮM UMĚLECKÉHO PRŮMYSLU	1	2	3	2	330	376
PALÁC BROADWAY	3	2	3	4	432	620
MYSLBEK	0	2	4	12	1280	1652
QUADRIO	0	3	3	14	659	1229
PALÁC NÁRODNÍ	0	2	3	4	531	602
Průměr	2	2	3	4	552	820

3.4.1. Přístupnost: komentář

Důležitým parametrem zastoupeným v analýze je míra otevřenosti stavby vůči okolní městské struktuře a současně míra přístupnosti jednotlivých aktivit v palácích. Základní roli v aspektu přístupnosti hraje lobby a pasáž domu (vnitřní ulice, vnitřní náměstí, dvorana). Velkoměstské paláce využívají principu haly pro další distribuci uživatelů po budově. To znamená, že veškeré vertikální komunikace – schodiště a výtahy – jsou přístupné pouze z daných vnitřních ulic a dvoran. Pasáže, jimiž se do staveb vstupuje, mají charakter průchodů. Také z hlediska klimatu budovy nejsou vnitřní veřejné prostory nikterak teplotně upravovány, provětrání je přirozené skrze otevřené vstupy, které se v nočních hodinách uzavírají mříží. Vnitřní ulice by nemohly fungovat, pokud by mezi stavebníky na sousedních parcelách neexistovaly dohody o napojení jednotlivých pasáží a hal. Tak vznikl i největší palácový blok začínající na Václavském náměstí Šupichovými domy, přes Lucernu až po palác U Nováků.

Tento koncept je naprosto utilitární a pragmatický: 1. Umožňuje se elegantně dostat do hlubokých dispozic staveb a neubírat tak schodišti cennou plochu fasády; 2. Zvětšuje prostor pro obchodní výkladní plochy. Většina staveb vznikala v prolukách, které měly limitovaný obchodní parter, a protažení parteru do interiéru tak bylo vítané a výhodné; 3. Vnitřní hala současně vytváří foyer pro kina a divadla, sály tak nepotřebovaly předsálí. Takový vnitřní prostor byl využíván také kavárnami a restauracemi; 4. Výstupy a vstupy pasáží logicky navazují na okolní strukturu a stavby jsou tak přirozeně prostupné.

Otevřenost budovy ovlivňuje charakter parteru směrem k ulici/náměstí. Všechny moderní paláce mají směrem k veřejným prostranstvím vysoký parter, většinou o výšce dvou podlaží – přízemí a mezanin –, kde jsou obě patra využívána pro veřejný program – obchody, kavárny, restaurace, služby, atd. Na fasádě nejsou vstupy do jednotlivých funkčně odlišných částí objektu, pouze výlohy a průchody do pasáže, které návštěvníka navedou do jednotlivých provozů. Stavba, která jako první realizovala propojení přízemí a mezaninu, aby docílila vysokého veřejného prostoru vnitřní haly, podobně jako se chovaly fasády do ulice nebo náměstí, je I. etapa paláce Lucerna (1907–1909).

Velkorysé dvoupatrové haly ve vnitřních prostorech pak následovaly i u dalších paláců.

3.4.2. Přístupnost: srovnání historického a současného stavu

Parter u soudobých staveb je řešen obdobným principem jako u velkoměstských paláců: všechny tři stavby otvírají svůj vyvýšený parter do ulice a náměstí a využívají jej pro obchody, restaurace a kavárny s tím rozdílem, že na fasádách jsou navíc vstupy do jednotlivých funkčních provozů. Oproti historickým stavbám, kde je veškerá přístupnost do domu řešena skrze pasáže a distribuována skrze vnitřní halu, nemají pasáže u Quadria a Myslbeku jinou než průchodnou funkci. Pasáž ztratila svou původní základní roli místa, odkud se vstupuje do jednotlivých částí domu, a stala se samostatným nákupním centrem. Přístupnost staveb je rovněž jiná, jelikož pasáž a vnitřní hala jsou prostorem „za dveřmi“ s kontrolovaným klimatem, tedy interiér.

Mezi moderními paláci a současnými existuje zásadní rozdíl ve vnímání role pasáže a lobby v domě. Moderní paláce je využívají jako prostor se vstupy do jednotlivých objektů paláce, tedy coby základní funkční a distribuční jednotku domu, kterou od stavby nelze oddělit. Soudobé stavby stále striktně dělí jednotlivé provozy, které se mezi sebou neprolínají ani svými vstupy. Takové řešení je jak prostorově, tak ekonomicky nákladnější (více chodeb, schodišť, výtahů). Jednotlivé provozy sice vedle sebe v jedné stavbě koexistují, ale jejich uživatelé spolu nemají žádný kontakt, jako je tomu u velkoměstských paláců.

3.5. Struktura stavby

Na konstrukci stavby se zaměřuji z perspektivy jejích trvalých a doplňkových (proměnlivých/adaptabilních) částí. Vlastnosti adaptability – přizpůsobování stavby v průběhu času – jsou klíčové. Základním konstrukčním materiálem byla pro danou dobu ověřená ocel a nová technologie – železobeton, který umožňoval řešit trvalou nosnou konstrukci staveb ve skeletovém systému kombinovaném s vyzdívkami. Železobetonový skelet dovoľoval proměňovat dispoziční v mezích konstrukce během času a byl tak základem vlastní adaptability stavby. Mezi vybranými příklady paláců jsou i stavby, které byly konstruovány tradičnější metodou z oceli – samozřejmě palác Báňské a hutní společnosti či palác Dlouhá. Vzhledem k tomu, že se ocel do té doby v našich podmínkách používala jen na technické konstrukce, jednalo se o unikátní stavby, které potvrzovaly pragmatické uvažování u navrhování daného typu budov. „*Kapitalistické století věnuje zprvu největší zájem utilitárním stavbám, inženýrským dílům: staví továrny, viadukty, obchodní domy, jejichž technická tvorba vystačí tudíž bez dekoru.*“²⁶ Výhodou ocelových a později také železobetonových konstrukcí je zejména rychlost provádění stavby.

²⁶ TEIGE, Karel. Etapy vývoje, Stavba 1930-1931, s. 6-21.

NÁZEV STAVBY	POZEMEK / m ²	VYUŽITÁ PLOCHA /m ²	POČET PATER (SUTERÉN)	KONSTRUKČNÍ VÝŠKA PATRA /m				
				PODZEM NÍ SÁL	PARTER	MEZANIN	PATRO	PODKROVÍ
PALÁC LUCERNA	3 189	19 879	10 (3)	10,0	4,2	3,8	3,8	4,4
PALÁC KORUNA	2 710	16033	9 (2)	8,5	4,3	3,6	4,0	6,5
PALÁC AVION	1 310	9 217	11 (3)	7,5	4,5	3,7	3,5	3,3
PALÁC OLYMPIC	763	4 790	11 (3)	7,1	3,5	2,9	3,4	2,8
PALÁC FÉNIX	2 550	15 968	10 (2)	9,8	4,5	4,0	3,5	3,2
PALÁC DLOUHÁ	2 270	14 670	10 (2)	8,0	4,1	3,7	3,4	2,5
U NOVÁKŮ	5 897	38 089	9 (2)	7,0	5,2	4,0	4,0	4,0
PALÁC SKAUT	1 096	6 602	8 (2)	8,5	4,4	4,8	3,0	2,5
U STÝBLŮ	2 214	14 359	11 (3)	8,0	3,8	3,7	3,4	3,0
PALÁC BANSKÉ A HUTNÍ SPOLEČNOSTI	2 463	17 869	11 (3)	8,0	4,8	3,8	3,8	3,5
DŮM UMĚLECKÉHO PRŮMYSLU	861	5 328	9 (2)	7,0	4,0	3,2	3,2	2,5
PALÁC BROADWAY (MOLDAVIA)	2 254	11 599	9 (2)	7,5	3,8	3,4	3,4	3,0
MYSLBEK	4925	46597	11 (4)	6,0	7,0	3,3	3,4	3,4
QUADRIO	5395	53980	12 (4)	5,1	5,0	5,1	3,9	3,9
PALÁC NÁRODNÍ	2200	19763	12 (4)	4,1	3,9	3,9	3,5	3,6
Průměr	2 298	14 534	12 (4)	8,1	4,3	3,7	3,5	3,5

Inspiračním modelem jak pro moderní, tak pro současné paláce byl bezesporu palác Lucerna. Jedním z důvodů, proč se Václav Havel rozhodl použít železobetonovou konstrukci, bylo i možné zefektivnění stavby.²⁷ Při testování šterkópisků v podloží, které zde sahalo do hloubky 14 m, prověřil inženýr Stanislav Bechyně, že je materiál na staveništi vhodný také pro výrobu betonu. Spodní stavba byla založena na železobetonové desce s mohutnými patkami pod sloupy sálu,²⁸ stavěla se postupně a využívala pro výrobu betonu materiál přímo z místa, čímž došlo k výraznému ušetření nákladů na dopravu. Pro přípravu betonu byla na pozemku zřízena studna. Daného postupu se použilo jak pro dostavbu Velkého sálu, tak „bazaru“ (pasáže) a domu do Štěpánské. Velký sál byl první rámovou konstrukcí postavenou v Praze. Stavba nad Velkým sálem je technicky unikátní, řešena patrovou rámovou konstrukcí.

Následující velkoměstské paláce již využívaly princip železobetonových rámových konstrukcí, ale patrová rámová konstrukce je použita pouze u Lucerny. Další stavebníci rovněž využili technologii výroby betonu ze šterkópiskového podloží přímo na pozemku – v dobových člancích se tato praxe zmiňuje u paláce Avion, U Nováků II a U Stýblů.²⁹ Železobetonový skelet se ukázal jako nejvhodnější pro daný typ staveb – zásadní pro veřejnou a soukromou složku paláce jsou jejich rozdílné prostorové koncepce, kde veřejná patra byla výrazně vyšší než soukromá. Přízemí staveb bylo zpravidla mírně vyšší než mezanin s konstrukční výškou více než 4 m – ve vnitřních halách se využívalo výšky celého parteru. Další patra pak měla v průměru konstrukční výšku 3,5 m, což umožňuje jejich flexibilní využívání v rámci práce a bydlení.

Větrání je ve zkoumaných stavbách v nadzemních patrech řešeno přirozeně – otvíravými okny

²⁷ První stropy ještě v kombinaci cihlových tvárníc a výztuží zpevněných betonem použil u bytů do Vodičkovy ulice: „Použitím železobetonové konstrukce stropní se šetří na celkové výšce bez újmy na světlé výšce pokojů.“ Viz HAVEL 1993, s. 38.

²⁸ BECHYNĚ, Stanislav. *Výpočty rámových konstrukcí: z praxe betonářské*. Praha: Spol. posluchačů inženýr. při čes. vys. škole techn., 1917. vii, 366 s.

²⁹ Avion: [Článek bez názvu]. *Stavitelské listy* XXII, 1928, č. 5, s. 86; U Nováků: Palác „U Nováků“ ve Vodičkově ulici. *Národní listy* LXXI, 1930, č. 6, 7. 1., s. 5–6.; U Stýblů: Obchodní palác U Stýblů s pasáží z Václavského náměstí do Vodičkovy ulice, *Národní listy* LXXI, 1930, 8. 2., č. 38. Bohužel, u dalších staveb se autorce nepodařilo tuto informaci dohledat; nicméně příprava betonu na staveništi za použití vytěženého materiálu byla běžnou praxí například při stavbě mostů a dá se tedy předpokládat, že se tak dělo i v jiných případech.

do ulic a dvorů. Fasáda má univerzální podobu s výrazným parterem a mnohdy zakončená atikou. K provětrání hygienických místností a úložných prostor slouží šachty většinou rovnoměrně rozmístěné v půdorysu budovy často i podél bočních stěn sousedních domů, aby byly prostory, co nejvíce variabilní. Otevřenost pasáží zajišťovala zásobování čerstvým vzduchem i obchodní prostory uvnitř. V suterénu bylo použito pro zajištění výměny vzduchu ventilátorů, které byly napojeny na vzdušené kanály pro odvod a přívod vzduchu. Vzdušné kanály ústily na chodník před fasádu či do dvorů a byly kryty ocelovým pochozím roštem. Kromě větrání do podzemních prostor vedly často také světlo. Jednalo se o systém založený na principu anglických dvorků – větrání a osvětlení bylo u moderních staveb přímo propojeno. Všechny nadzemní prostory jsou osvětleny přirozeně, vnitřní haly a pasáže jsou zastřešeny sklobetonem (Lucerna, Broadway, U Stýblů, U Nováků) či sklem. Domovní schodiště jsou vždy prosvětlena ze dvorů, chodby pak byly osvětleny přímo okny nebo přes prosklené dveře či horní světlík v příčkách (Fénix). Podzemní patra jsou osvětlována hlavně uměle. Zajímavé řešení v rámci zkoumaného vzorku nabídl palác Koruna, ve kterém byly lázně v podzemí osvětlovány skrze prosklený strop dvorany. Podobným způsobem se dosvětlovaly i obchody v pasáži paláce Fénix.³⁰

3.5.1. Struktura stavby: srovnání historického a současného stavu

Všechny tři současné stavby rovněž využívají jako konstrukční systém železobetonový skelet. Liší se pouze v rozpětí sloupů. Stavba s největšími rozpony pro dosažení volnějšího půdorysu je palác Quadrio, ačkoli v důsledku je tato stavba nejméně adaptabilní – forma zde natolik sleduje parametry kancelářské funkce, že by nebylo jednoduché prostory určené nyní kancelářím transformovat na blízkou funkci bydlení. Co se ovšem týče konstrukčních výšek prostorů, jsou všechny tři současné stavby v nadzemních patrech velice podobné stavbám velkoměstských paláců. Konstrukční výška parteru je vždy vyšší – 3,95 m u Paláce Národní a 5,00 m u paláců Quadrio a Myslbek. Konstrukční výška běžného patra se pohybuje mezi 3,5–3,9 m.³¹ Při zkoumání parametrů suterénních prostor je výrazný palác Myslbek, kde ačkoli v podzemí nebyl zamýšlen sál či jiná společenská aktivita, má podzemní obchodní prostor výšku více než 6 m, což otevírá do budoucna možnost pro jeho společenské využití. Quadrio má v podzemí běžné obchodní plochy nákupního centra, které jsou napojeny na halu metra. Palác Národní plánuje první úroveň podzemí využít pro restauraci a zázemí kuchyně. Nicméně garáže, i když z pohledu konstrukce standardní, mají povrchy výtvarně pojednané Patrikem Háblem a v takové situaci není zcela nemyšlitelné zde zorganizovat (třebaže příležitostně) společenské akce. Všechny tři stavby mají efektivně využitá podzemní prostory, ovšem ne tak velkoryse v podobě víceúčelových sálů jako velkoměstské paláce. Zde je třeba si uvědomit, že současné stavby nemohly být realizovány bez podzemního parkování, a to navíc o výrazných kapacitách (například Myslbek 450 míst, Quadrio 250 míst), což odpovídá rozloze staveb a současně také dohodě s městem o umožnění parkování i obyvatelům Prahy 1.

Současné stavby, využívající dnes dostupné aktuální technologie, počítají s prostředím kontrolovaným přes vzduchotechnické jednotky jak v kancelářích, tak v obchodech, aby splnily dnešní hygienické normy. Palác Národní počítá s otvíravými okny a dveřmi vedoucími na balkony – dům se tak stává více přizpůsobivým pro budoucí variabilní využití. U Quadria se striktní funkční dělení jasně propisuje také na fasádě. Fixní prosklená fasáda kancelářské budovy je kombinovaná s úzkými otvíravými kamennými panely, které se nicméně příliš nepoužívají, a dům je tedy většinu času odkázán na nucenou ventilaci. Palác Myslbek má neotvíravou fasádu směrem do ulice Na Příkopech, do vnitřních dvorů a směrem na Ovocný trh jsou fasády s otvíravými okny, což umožňuje tyto části do

³⁰ Stropy přízemních obchodů byly zastřešeny skleněnými tvárnici, a byly tak přirozeně osvětleny skrze zasklenou dvoupatrovou vnitřní halu.

³¹ U paláců Quadrio a Myslbek je pak světlá výška snížena o instalace vedené pod stropem v podhledech. Palác Národní je navržen bez podhledů, technologie je integrovaná přímo do stropů.

budoucná lépe adaptovat. Všechny kancelářské a bytové prostory jsou přirozeně osvětleny. Obchodní centrum v Myslbeku je prosvětleno i horní skleněnou konstrukcí. Pasáž Quadria je v nadzemních patrech částečně osvětlena skrze fasádu a ve spodních patrech pasáže je osvětlení pouze umělé. Hlavní schodiště jsou prosvětlena přirozeně. Výjimku tvoří palác Quadrio, který neobsahuje veřejná schodiště – hlavní vertikální komunikací v kancelářské části je výtah a schodiště jsou pouze úniková, tedy bez přirozeného osvětlení. V porovnání s historickými stavbami je zásadní rozdíl u těch soudobých v tom, že všechna domovní schodiště procházející domem měla ve velkoměstských palácích rovnocenný charakter a vzhledem k jejich rozmístění umožňovala variabilitu půdorysu.

U velkoměstských paláců také pozorujeme mnohem větší citlivost v práci s přirozeným osvětlením, na které se naopak v novostavbách občas zapomíná, či se příliš spoléhá na možnost osvětlení umělého. Na současné technologie ve stavebnictví je spoléháno i při větrání – okna nebo spíše prosklené fasády přestaly plnit důležitou složku své funkce, a to schopnosti vpouštět do budovy čerstvý vzduch. Takovéto přílišné předurčení fasády pak omezuje adaptabilitu a budoucí život budovy.

4. ZÁVĚRY VÝZKUMU: PRINCIPY VELKOMĚSTSKÉHO PALÁCE PRO UDRŽITELNÉ MĚSTO

Z detailního srovnání moderních a současných paláců včetně evaluace jednotlivých prostorových aspektů definují principy velkoměstského paláce odpovídající současným potřebám udržitelného města. Věřím, že tento výzkum může podpořit další rozvoj specifického stavebního druhu představujícího významný fenomén moderní středoevropské architektury. Principy jsou definovány tak, aby vystihly podstatu staveb ve vztahu k městu.

4.1. Investiční záměr: nájemní dům

Zásadním předpokladem pro realizaci velkoměstského paláce je investor, který ke stavbě přistupuje z dlouhodobé perspektivy s cílem stavbu postavit a vlastnit – pro své potřeby a také pronajímat kvůli zisku. Pro takto komplexní stavby je princip nájemního domu s individuálním zájmem investora podmínkou, což se zároveň nevylučuje s cílem postavit obchodně prosperující stavbu. Víceúčelové využití (přítomnost všech typů aktivit – bydlení, práce, obchodu a volného času) je strategií investora vedoucí ke zmenšení podnikatelského rizika, tedy ekonomické nezávislosti na úspěšnosti jednoho typu aktivity nebo jednoho subjektu.

4.2. Parcela: měřítko

Společným znakem velkoměstských paláců je jejich měřítko vycházející z původní městské struktury. Parcela je vždy integrovaná do struktury městského bloku ve formě proluky nebo nároží a její velikost nepřesahuje 5 000 m²; ideálně se pohybuje okolo 2 500 m². Kompaktní dům realizovaný na pozemku takovéto velikosti navíc umožňuje svým uživatelům poměrně snadnou prostorovou orientaci. Rozloha a charakter parcely v městském prostředí je pak mnohem zásadnější než samotná podlažní plocha stavby, která se průměrně pohybuje mezi 15 000–20 000 m². Vychází z možností a současně limitů (nejen legislativního) prostředí.

4.3. Parcela: vytěžení pozemku

Regulace výšky na jedné straně a výrazná hodnota (cena) pozemku na straně druhé vedly k jeho využití v co největší možné míře. Parcela je v průměru pětikrát znásobena do hrubé podlažní plochy, a to i při zachování výškově velkorysých prostor uvnitř stavby, jako jsou sály a haly. Parcela je většinou zastavěna ze 100 % do úrovně mezaninu.

4.4. Využití: obsah pro 24 hodin

Pro velkoměstský palác je zásadní, aby obsahoval ve vyváženém poměru – blízcímu se 50:50 – veřejné aktivity (obchod, volný čas) a aktivity soukromé (bydlení, práce). Poměr mezi dílčími čtyřmi

městskými aktivitami se sice odvíjí od záměru konkrétního investora, nicméně velkoměstský palác je vždy obsahuje všechny. Palác je tak využíván během celých 24 hodin, což má přímý dopad na veřejný prostor, kterému přináší přirozenou kontrolu. Různorodost činností v jedné stavbě současně přináší sociální rozmanitost a volnočasové aktivity mají vliv také na intenzitu využívání veřejných prostor v okolí.

4.5. Přístupnost: lobby

Nepostradatelnou součástí typologie velkoměstského paláce je centrální hala uvnitř domu s přirozeným osvětlením, která zapojuje stavbu do uliční sítě pomocí vnitřních ulic pasáží. Jejich vnitřní klima není regulované, vstup do interiéru domu je volný, čímž je zaručena maximální přístupnost stavby. Lobby přejímá charakter vnitřního náměstí, které je zásadní pro další pohyb všech uživatelů domu. Prakticky veškeré prostory v domě (kromě obchodních místností orientovaných přímo na fasádu) jsou přístupné skrze lobby paláce – obchodní prostory, kavárny, restaurace, kluby, byty, kanceláře a společenské sály. Haly a pasáže se využívají také jako foyer sálů, což je rovněž jedním z nejeftivnějších řešení vnitřního prostorového uspořádání. Lobby představuje významný element domu nejen pro jeho primární uživatele, ale i pro návštěvníky obchodních i volnočasových aktivit, a tvoří podstatnou síť vnitřních ulic a městských zkratk.

4.6. Struktura: skeletový konstrukční systém

Skeletový konstrukční systém je základním předpokladem pro adaptabilitu stavby. Umožňuje vytvářet variabilní prostory, které se v rámci navržené prostorové struktury mohou během času proměňovat. Většina staveb používá železobetonovou konstrukci, ačkoli existují i příklady s ocelovým skeletem, který byl kombinovaný s betonovými a zděnými stropy a zdmi. Jak ocelový, tak železobetonový skelet naplňují dlouhodobou životnost budovy.

4.7. Struktura: konstrukční výška

Adaptabilita konstrukce je podmíněná dostatečnou výškou pater. Specifická pro městské paláce je jejich hierarchie. Přízemí s výškou min. 4,5 m je ideálně propojeno s další úrovní – mezaninem –, která dotváří charakter velkorysého parteru (veřejné části domu). Další vyšší patra stavby mají konstrukční výšku mezi 3,5 m–4,0 m, aby splňovaly podmínky nejen pro bydlení ale i provoz, jako jsou například kanceláře, školka, bar, cvičební sál, výukové či prezentační místnosti. Nejvyšší patra umožňují výraznější prostory a řešení – výhledy, terasy, popřípadě i akcenty v podobě věží. V neposlední řadě si je třeba uvědomit existenci veřejných aktivit v suterénu, kam se prakticky rozšiřuje potenciál parteru. K typologii městského paláce neodmyslitelně patří právě velkorysé prostory v suterénu se sálovou dispozicí a konstrukční výškou mezi 6,0–9,0 m. Je třeba připomenout, že dané prostory vznikaly hlavně z důvodů maximálního využití staveb a tato čistě ekonomická rovina ve městě s výškovým limitem vedla ke vzniku sálů pro volnočasové aktivity. U historických staveb nebylo vyžadováno zahrnutí podzemního parkování. Výzkum u nových staveb však potvrdil, že podzemní parkování a veřejné prostory lze realizovat simultánně.

4.8. Struktura: schodiště

Domovní schodiště jsou v městských palácích rozmístována tak, aby nezamezovala budoucí variabilitě prostor. V rámci půdorysu jsou většinou rovnoměrně rozložena. Jejich počet závisel na hmotách „palácových křídel“ – jednotlivých budov. Vstupy do sálů a dalších suterénních provozů jsou řešeny samostatnými schodišti, která odpovídala kapacitním nárokům a podmínkám požární bezpečnosti. Díky posunutí domovních schodišť do centrálních poloh parcely se mohla uliční fasáda využívat lukrativněji (bez funkčně oddělených vstupů). Domovní schodiště jsou umístována u vnitřních dvorů, prosvětlena vždy denním světlem. I přesto, že ve stavbách jsou instalovány výtahy, tvoří schodiště výrazný prvek v domě a odpovídá svým charakterem velkorysosti stavby.

4.9. Struktura: přirozené provětrávání

Pro fasádu staveb je zásadní, že umožňuje přirozené větrání prostor. Ačkoli je fasáda u skeletů sekundární konstrukcí stavby, pouze s parciálními opravami či výměnami se jedná o její velice stabilní součást. Způsob používání fasády aktivní (otevírání oken), či pasivní (skleněná fixní stěna) má přímý vliv na okolí stavby. Moderní velkoměstské paláce oproti současným příkladům využívají v hojné míře vnitřní světlíky, díky kterým zajišťují příčné provětrání prostorů. V současnosti je výměna vzduchu řešena technologicky.

4.10. Struktura: denní světlo

Přestože paláce představují husté struktury většinou v prolukách, tedy s omezeným prostorem fasád do ulic, jejich architekti dbali na osvětlení denním světlem, které se do interiéru dostávalo převážně díky vnitřním dvorům. Jak haly, tak domovní schodiště, koridory i doplňkové prostory mají zajištěn přívod denního světla. Kde je přístup denního osvětlení složitější, jsou použity nadsvětlíky integrované do příček nebo prosklené dveře. Denní světlo přináší do servisních místností také šachty sloužící provětrání dispozice, což je důsledek pragmatického prostorového schématu domu.

5. ZÁVĚR

Téma předměstí a suburbie rezonovalo v diskusích hlavně na začátku jednadvacátého století.³² Určitě se nejedná o vyřešenou a uzavřenou kapitolu, ale sledujeme, že si společnost začala uvědomovat negativa bydlení mimo města a kvality, které přináší městské prostředí a které suburbie nemůže nahradit, např. dostupnost společenského života, veřejnou dopravu nebo dostupnost škol či nezávislost na automobilu. Tendence návratu lidí do města je v současnosti navíc podporována aktualizací územních plánů měst, která preferují zahušťování struktury a využívání rezerv ve svém centru.

Nastolením doktríny „převládnutí funkce nad formou“ docházelo od čtyřicátých let dvacátého století k odumírání velkoměstského paláce jako domu reprezentujícího městský život, který se dnes pod označením *multifunkční architektura* opět vrací k ověřenému, univerzálnímu a zároveň udržitelnému principu: k formě komplexního víceúčelového domu. Velkoměstský palác reprezentující identitu zrodu metropole a moderní společnosti a jeho základní schéma, postavené na smíšeném programu a maximální přístupnosti, jsou nyní opět tématem současného trendu kompaktní městské zástavby.³³

Již první fáze mého výzkumu potvrdila četnost výskytu sledovaného typologického druhu velkoměstského paláce. Soubor 81 staveb realizovaných v letech 1900–1940 na území Československa dokládá jednak ekonomickou úspěšnost tohoto modelu, jednak jeho životaschopnost, která nebyla umenšena ani proměnami politického a hospodářského systému. Pro zpřesnění zkoumaného vzorku jsem důsledně uplatnila pět kritérií, která stavba musela splnit, aby mohla být považována za velkoměstský palác. Kritéria posuzování staveb jsou určena takto: (1) investiční záměr; (2) parcela; (3) využití; (4) přístupnost; (5) struktura stavby.

³² Konstruktivní diskusi o důsledcích takového plánování pomohl aktivovat Pavel Hnilička, jenž pro suburbie našel český výraz „sídelní kaše“. HNILIČKA, Pavel. *Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů*. Brno: ERA, 2005.

³³ Smíšené stavby realizované po roce 2010 potvrzují návrat víceúčelovosti. Reprezentativními příklady jsou zejména Solids v Amsterdamu (Baumschlager Eberle Architekten, realizace 2011) nebo Kalkbreite v Curychu (Müller Sigrist Architekten, realizace 2014). Společným jmenovatelem amsterdamského a curyšského projektu je investor, jímž je družstvo. Takovýto staronový ekonomický model na principu podnikatelských společenství a kooperativ je tedy jednou z možných cest k opětovnému vzniku vrstevnatých paláců. Další příklady byly autorkou zpracovány v tematickém čísle časopisu *ERA21* XV, 2015, č. 4.

(1) Model velkoměstského paláce vychází z racionálních předpokladů vytvořit obchodně prosperující dům, který odráží individuální přístup investora. Bez osobního zájmu stavitele, kterého palác současně reprezentuje, není možné dospět k plnohodnotnému výsledku. Velkoměstský palác, tak jak jej reprodukuje historická analýza, může vzniknout pouze za předpokladu dlouhodobého investorského záměru s cílem stavbu vlastnit a prosperovat na základě jejího pronájmu. Tedy první podmínkou vytváření udržitelného prostředí je vize stavitele propsaná do dlouhodobé životnosti stavby, která může být rovněž vyjádřena snahou hledat adaptabilní princip, který se proměňuje v čase dle potřeb společnosti.

(2) Dalším kritériem je efektivita využití pozemku. Předpokladem pro daný udržitelný princip je soulad s legislativou města – městské plánování musí umožňovat zastavění 100 % parcely.³⁴ Při definování kompaktní městské struktury je pak třeba jasně rozlišovat mezi zastavitelnými parcelami, které by měly získávat pouze určitou míru omezení vycházející z kontextu – např. výškové limity. Naproti tomu veřejné prostory – náměstí, ulice a parky mají být ve struktuře přesně definovány. Snaha aplikovat veškerá kvantitativní kritéria, jako jsou koeficient podlažních ploch či zeleně, nejsou vhodnými předpoklady pro vznik velkoměstských paláců.

(3) Různorodé měřítko staveb v rozmezích dané urbánní struktury potvrzuje, že velkoměstská identita nesouvisí s velikostí ale s obsahem staveb a koncentruje v sobě všechny čtyři základní charakteristiky moderního města: bydlení, práci, obchod a volný čas. Velkoměstský palác může vzniknout pouze za předpokladu, že je v první řadě smíšeným domem. Ve smyslu diversifikace portfolia si tímto způsobem investor snižuje podnikatelské riziko.

(4) Přístupnost velkoměstského paláce vůči okolní městské struktuře, propisující se do interiéru skrze volně přístupné lobby, které je integrální součástí stavby navádějící uživatele do jednotlivých částí domu, je dalším nepostradatelným předpokladem velkoměstského paláce představujícím sociální aspekt udržitelnosti.

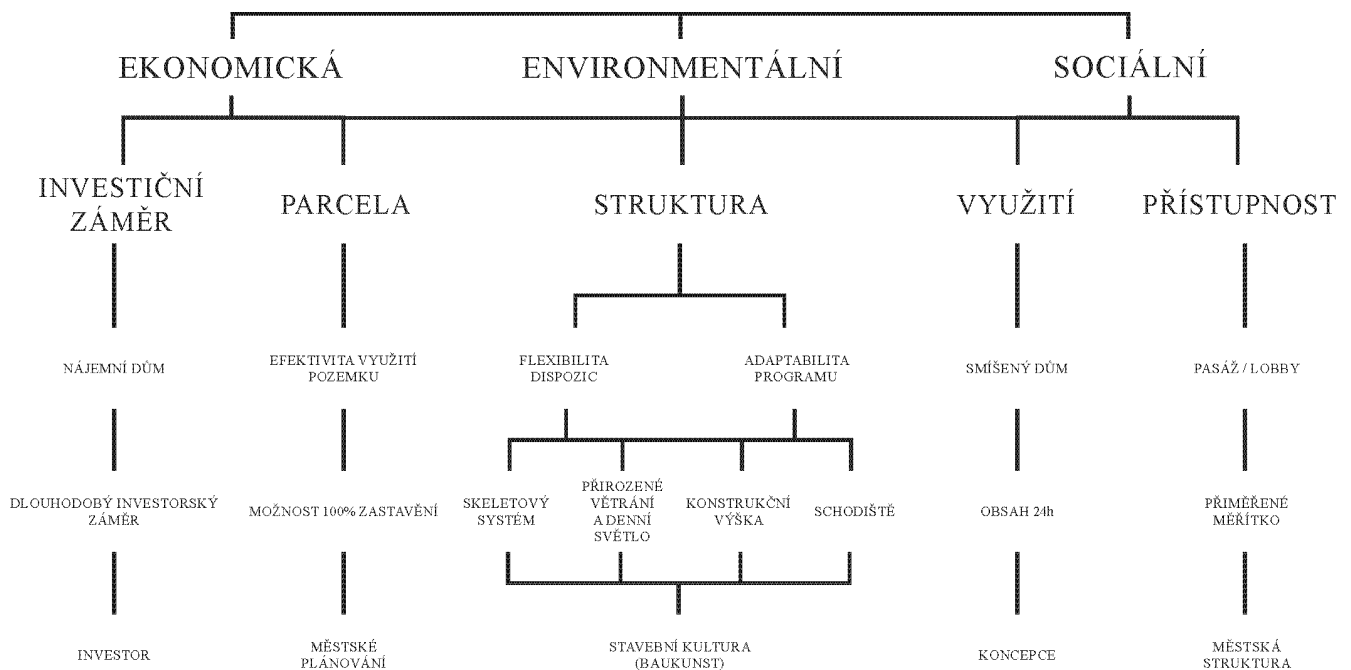
(5) Základem pro adaptabilitu, tedy také pro základní flexibilní udržitelnost stavby v čase, je skeletová konstrukce s vyšším prostorem v parteru (přízemí + mezanin) a dostatečnou výškou v dalších patrech. Další limity využití si velkoměstský palác nastaví sám svým prostorovým řešením, citlivým k dennímu osvětlení a ke kvalitě navrhovaných prostor.

³⁴ Metropolitní plán Prahy, který opět o městě uvažuje v tomto duchu, potvrzuje možnost velkoměstského paláce realizovat. Viz KOUCKÝ 2014.

Současné zaměření na chodce, postupné omezování automobilové dopravy a hledání její alternativy (cyklistika, veřejná doprava) ovlivňují spolu s aktivní městskou turistikou způsob využívání města. Flâneur – základní postava urbánního prostoru, se po stoleté přestávce znovu stává bytostí více než aktuální. Tak jako je flâneur esenciálním znakem moderní společnosti, je pro architekturu městský palác znakem začátku éry velkoměsta. Je to architektura, která je schopna naplnit jak společenský a pracovní, tak také soukromý život člověka. Je to typologie, jež svou hustotou, konstrukcí a prostorovou různorodostí představuje udržitelné principy architektury.

Žádný ze současných analyzovaných příkladů by se nekvalifikoval do kategorie velkoměstského paláce. Nicméně ze srovnávání v každém z pěti zvolených aspektů vyplývá, že Palác Národní, který se právě dokončuje (a je tedy nejmladší ze současných zkoumaných staveb), navazuje záměrem investora a otevřenou formou na zkoumanou palácovou typologii, což může ukazovat na postupnou tendenci přibližování se k původnímu prověřenému modelu velkoměstského paláce.

UDRŽITELNOST

6. BIBLIOGRAFIE

Literatura

- AURELLI, Pier Vittorio. *The Possibility of an Absolute Architecture* Cambridge: MIT Press, 2011. ISBN: 978-0262515795.
- BAIRD, George. *Sustainable buildings in practice: what the users think*. 1st ed. Abingdon: Routledge, 2010. ix, 335 s. ISBN 978-0-415-39932-6.
- BANHAM, Reyner. *Megastructure: Urban Futures of the Recent Past*. 1. vyd. New York: Harper & Row, 1976. 224 s. ISBN-13: 978-0064303712.
- BAŤKOVÁ, Růžena, ed. a kol. *Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha I)*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998. 839 s. ISBN 80-200-0627-3.
- BECHYNĚ, Stanislav. *Výpočty rámových konstrukcí: z praxe betonářské..* Praha: Spol. posluchačů inženýr. při čes. vys. škole techn., 1917. vii, 366 s.
- BENJAMIN, Walter. *The Arcades Project*. 2. vyd. Boston: Harvard University Press, 1999. 1073 s. ISBN: 978-0674043268.
- BIEGEL, Richard. Lucerna: Happy end?. *Architekt* 8/2002, s.65-67. ISSN: 0862-7010.
- BOTTON, Alain de. Alain de Botton column. A good idea from... Baudelaire. *Independent* XIV, 1999 [online]. 8. 5. 1999. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/alain-de-botton-column-1092588.html> [cit. 12. 4. 2017].
- BROŽOVÁ, Michaela – HEBLER, Anne – CHANTAL, Scaler. *Praha. Průchody a pasáže*. 1. české vyd. Praha: Euro Art, 1997, 211 s. ISBN 80-7207-029-0.
- ČVANČARA, Miroslav a ČVANČARA, Jaroslav. *Zaniklý svět stříbrných pláten: po stopách pražských biografů*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011. 597 s. ISBN 978-80-200-1969-1.
- DULLA, Matúš a MORAVČÍKOVÁ, Henrieta. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. 510 s. ISBN 80-7145-684-5.
- Dvacet let Lucerny ...: 1909-1929*. V Praze: Lucerna, 1929. 49 s.
- FOSCARI, Giulia – KOOLHAAS, Rem. *Elements of Venice*. 1. vyd. Zürich: Lars Müller, 2014. 692 s. ISBN: 978-3037784297.
- FRAMPTON Kenneth. *Megaform as Urban landscape, Raul Walenberg Lecture*. 1.vyd. Michigan: University of Michigan, 1999, 50 s. ISBN 1-891197-08-8.
- FRIEDMAN, Yona. *Pro Domo*. 1 vyd. Španělsko: Actar, 2006, 390 s. ISBN: 8496540510 390
- HABERMAS, Jürgen. *Strukturální přeměna veřejnosti: zkoumání jedné kategorie občanské společnosti*. Překlad Alena Bakešová a Josef Velek. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2000. 418 s. Morální a politická filosofie; sv. 8. ISBN 80-7007-134-6.
- HABRAKEN, N. John. *The Structure of the Ordinary, Form and Control in the Built Environment*. Cambridge and London: MIT Press, 1998. ISBN 0-262-58195-7.
- HABRAKEN, N. John. *Supports: an Alternative to Mass Housing*, Urban International Press, UK, Edited by Jonathan Teicher, 1999. Edited reprint of the 1972 English edition.
- HÁJEK, Petr (ed.). *Agenda 21 pro udržitelnou výstavbu*. 1. vyd. Praha: ČVUT, 2001. 120 s. ISBN: 80-01-02467-9.

HÁJEK, Petr, ed. et al. *CESB 10 Prague: Central Europe towards Sustainable Building: from theory to practice*. 1st ed. Praha: Grada for Department of Building Structures and CIDEAS Research Centre, Faculty of Engineering, Czech Technical University in Prague, 2010. xx, 786, xxx s. ISBN 978-80-247-3624-2.

HARDER, Ebbe, EAAE prize 2009-2010, *Climate Change: Sustainability/ Responsibility*. Vyd. 1. Copenhagen: School of Architecture, 2010. 99s. ISBN 978-2-930301-45-7

HAVEL, Václav Maria. *Mé vzpomínky*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1993. 462 s., [80] s. obr. příl. ISBN 80-7106-026-7.

HAVLOVÁ ILKOVIČOVÁ, Dagmar. *Palác Lucerna – minulost, přítomnost, budoucnost*. Praha :Lucerna Barrandov, spol. s.r.o., 2016. 133 s.. ISBN 978-80-270-0693-9.

HEIDEGGER, Martin. *Věda, technika a zamyšlení*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2004. 62 s. Knihovna novověké tradice a současnosti; sv. 42. ISBN 80-7298-083-1.

HEIJNE, Rene – ZWOL, Jasper van – LEUPEN, Bernard. *Time-based Architecture*. 1. vyd. Rotterdam: 010 Publisher, 2005. 272 s. ISBN: 978-9064505362.

HORSKÝ, Jiří. Tříkrát z pražské památkové péče. *Architekt: nezávislý čtrnáctideník architektů VII*, č. 3, s. 23. Praha: Panorama, 1990–2015. ISSN 0862-7010.

HRUBEŠ, Josef a HRUBEŠOVÁ, Eva. *Pražské domy vyprávějí VI–VIII*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2000- . sv. ISBN 80-200-1292-3.

HRUBEŠ J. – KOŠTÁLOVÁ – M.PECHOVÁ – J. HOLOUBEK J. *Historie a současnost Paláce Koruna*. 2014. . Praha: Petrklíč. ISBN: 978-80-7229-530-2

IPR. *Vzniká důležitá změna platného územního plánu. K návrhu se může vyjádřit veřejnost* [online]. 4. 8. 2016. Dostupné z: <http://www.iprpraha.cz/zmena-up> [cit. 30. 3. 2017].

JANÁK, Pavel. *Sto let obytného domu nájemného v Praze*. 1. vyd. Praha: Styl, 1933. 20 s. Knihovna Stylu, s. 63–64.

JANKOVÁ, Yvonne. *Palác Lucerna. Staletá Praha*. Praha: Panorama, 1983, ISBN: 80-200-0694-X.

JANKOVÁ Yonne. *Palác Koruna k obnově architektury 20. století. Památky a příroda 2*. 86 s. Praha: Státní úřad památkové péče a ochrany přírody. 1986.

JOHNSON, Paul. *Zrození moderní doby: devatenácté století*. Překlad Petruška Šustrová. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998. 869 s. ISBN

KEEGAN, Edward. *Chicago architecture : 1885 to today*. 1. vyd New York, 2008, 223 s. ISBN: 978-0-7893-1533-5.

KOOLHAAS, Rem. *Delirious New York*. 2. vyd. New York: The Monacelli Press, Inc., 1994, 317 s. ISBN 1-885254-00-8.

KOOLHAAS, Rem. *Content*. 1. vyd. Köln: Taschen, 2004. 544 s. ISBN: 978-3822830703.

KOUCKÝ, Roman et al. *Územní plán hlavního města Prahy. Metropolitní plán. Koncept odůvodnění 2.*, upr. souhrnné vyd. Praha: Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Kancelář metropolitního plánu, 2014. 1000 s. ISBN: 978-80-87931-19-6.

KRAUS, Wolfgang J. Heinrich Freiherr von Ferstel (Architekt). *archINFORM* [online]. 2. 10. 2017. Dostupné z: <https://deu.archinform.net/projekte/13642.htm> [cit. 4. 10. 2017].

LAY, Sabrina a RICHTER Markus, *Megastructure Reloaded*. Praha: Hatje Cantz Verlag, 2008. s. 287 ISBN:978-3-7757-2216-2

LEDVINKA, Václav – MRÁZ, Bohumír – VLNAS Vít. *Pražské paláce*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 1995, 448 s. ISBN 80-85770-23-7.

LEUPEN, Bernard – HEIJNE René – ZWOL Jasper, *Time-based Architecture* (ed.), 1. vyd., Rotterdam: 010 Publisher, 2005, ISBN: 90 6450 5365.

LUKEŠ, Zdeněk. *Splátka dluhu : Praha a její německy hovořící architekti 1900–1938*. Praha : Fraktály, 2002. 217 s. ISBN 80-86627-04-7. Kapitola Rudolf Winternitz, s. 202-203.

LUKEŠ, Zdeněk. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1900-1950. Historické centrum*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2012. 233 s. ISBN 978-80-7432-204-4.

MARSEILLE, Jacques. Naissance des grands magasins: le Bon Marché, 1852. *Ministère de la Culture* [online]. Dostupné z: <http://www.culture.gouv.fr/culture/actualites/celebrations2002/bonmarche.htm> [cit. 15. 5. 2017].

NOVOTNÁ, Dana. Zákulisí bytové výstavby za 1. republiky. *Urbanismus a územní rozvoj XV*, 2012, č. 4, s. 9–13 [online]. Brno: Ústav územního rozvoje, 1998–. ISSN: 1212-0855. Dostupné z: https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2012/2012-04/03_zakulisi.pdf [cit. 19. 5. 2017].

NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. 1. vyd. Praha: Prostor, 1998. 480 s. ISBN: 80-85190-70-20.

POCHE, Emanuel – PREISS, Pavel. *Pražské paláce*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1973. 396 s. ISBN: sine.

POCHE, Emanuel a JANÁČEK, Josef. *Prahou krok za krokem: uměleckohistorický průvodce městem*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 2001. 533 s. ISBN 80-7185-373-9.

PRAGER Karel, Polyfunkční urbanistické struktury, časopis *Projekt* 8/290, s. 46-50. Bratislava, 1985.

Projekt obnovy Paláce Lucerna na Novém městě. *Za starou Prahu* 2/2002, s. 12-15. ISSN: 1213-4228.

Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, Oxford, Oxford University Press: 1987, s. 300.

REVEDIN, Jana. *Sustainable architecture*. Brussels: Centre international pour la ville, l'architecture et le paysage ;l, 2009. 64 s.

RUBY, Andreas – RUBY, Ilka – JANSON, Nathalie (eds.). *The Economy of Sustainable Construction*. 1. vyd. Berlin: Ruby Press, 2014. 415 s. ISBN: 978-3-944074-07-8.

RUBY Ilka and Andreas, *The Economy of Sustainable Construction* ISBN 978-3-944074-07-8, 2013, David Chipperfield Architecture is Here to Stay str.336 -383.

STEELE, James. *Ecological architecture: a critical history*. 1st pub. London: Thames & Hudson, 2005. 272 s. ISBN 0-500-34210-5.

ŠTECH, V. V., VOJTÍŠEK, Václav a WIRTH, Zdeněk. *Zmizelá Praha. 1., Staré a Nové Město s Podskalím*. Vyd. 3., V Pasece 1. Praha: Paseka, 2002. 181 s. ISBN 80-7185-497-2.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Od moderny k funkcionalismu: proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století*. Praha: Victoria Publishing, 1995. 590 s. ISBN 80-85605-84-8.

TEICHER, Jonathan (ed.), *N. J. Habraken: The Structure of the Ordinary. Form and Control in the Built Environment*. 1. vyd. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1998. 359 s. ISBN: 978-0262082600.

TEIGE, Josef. *Pražské příspěvky místopisné*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností českých, 1911. ISBN: sine.

TEIGE, Karel. Etapy vývoje. In: *Stavba VIII, 1929–1930*, s. 6–16 a 19–23.

TYWONIAK, Jan a kol. *Nízkoenergetické domy 2: principy a příklady*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 193 s. Stavitel. ISBN 978-80-247-2061-6.

URBAN, Max. *Dějiny plánování a výstavby hlavního města Prahy*. Nedatovaný strojepis. Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy.

Úřad městské části Praha 1. *Budoucnost a přítomnost Prahy I* (kat. výst.) [online]. 2001. Dostupné z: <http://www.praha1.cz/cps/odbory-a-oddeleni-2935.html> [cit. 15. 6. 2017].

VOMÁČKA, Josef. Kina na Václavském náměstí. *Klub za Starou Prahu XLIV*. (XV.) č. 1, 2014 s.19–22.

VAŠOURKOVÁ, Yvette. Ekologie a udržitelný rozvoj. *Zlatý řez/The Golden Section XIX*, 2011, č. 34, s. 4–5. Praha: Zlatý řez, 1992-. ISSN 1210-4760.

VAŠOURKOVÁ, Yvette, ed. *Velkoměstské paláce. Model udržitelného rozvoje v centrech měst*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2014. 111 s. ISBN: 978-80-01-05629-5.

VAŠOURKOVÁ, Yvette. Mnohoúčelovost domů je podmínkou zahuštěného města. Rozhovor s Dietmarem Eberlem. *ERA 21 XI*, 2015, č. 4, s. 20–24. Brno: ERA 21 s.r.o., 2005-. ISSN 1801-089X.

VAŠOURKOVÁ Yvette. O developmentu s dlouhodobou vizí. Rozhovor s Janem Fidlerem. *ERA21 XI*, 2015, č. 64, s. 25–29. ISSN 1801-089X.

VYBÍRAL, Jindřich. Německá architektura v letech 1900-1918. *Umění*. 2003, č. 4, s. 306-324. ISSN 0049-5123.

WANATOWICZOVÁ, Krystyna. *Miloš Havel – český filmový magnát*. 1. vyd. Praha: Knihovna Václava Havla, 2013. 551 s. Edice Knihovny Václava Havla; sv. 6. ISBN: 978-80-87490-18-1.

WILCOXON, Ralph. *A Short Bibliography on Megastructures*. (Exchange Bibliography: Council of Planning Libraries. No.66) Monticello, 1968.

ZEIDLER, Eberhard H. *Mnogofunkcional'naja architektura*. Moskva: Strojizdat, 1988. 151 s.

Internetové zdroje:

International Council for Research and Innovation in Building and Construction, www.cibworld.nl.

IPR. *Vzniká důležitá změna platného územního plánu. K návrhu se může vyjádřit veřejnost* [online]. 4. 8. 2016. Dostupné z: <http://www.iprpraha.cz/zmena-up> [cit. 30. 3. 2017].

LafargeHolcim Foundation, www.lafargeholcim-foundation.org.

The European Urban Knowledge Network, www.eukn.eu.

Toledo Informal Ministerial Meeting on Urban Development Declaration , Toledo, 22 June 2010, viz *The European Urban Knowledge Network* [online]. Dostupné z: <http://www.eukn.eu/search/?id=34&L=0&q=Toledo> [cit. 19. 4. 2017].

Útvar rozvoje hl. m. Prahy. *Metodické návody a výklady k platnému územnímu plánu* [online] 8. 8. 2013. Dostupné z: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/pup/metodicke_navody.pdf [cit. 12. 3. 2017].

Prameny

Dopis Pavla Janáka adresovaný Státní regulační komisi pro hlavní město Prahu a okolí *Rozklad k vyjádření St. regulační komise o projektu na průčelí nové budovy Reunione Adriatica di Sicurtà*. Praha, 14. 11. 1922. Archiv architektury a stavitelství MAS NTM, fond Pavel Janák, inv. č. 85, kart. č. 81.

Archivní výzkum

Archiv architektury a stavitelství MAS NTM:

- fond Amena – Bělský, inv. č. 4, kart. č. 11

- fond Belada Bohumil, inv. č. 184
- fond Bendelmayer, inv. č. 156, kart. č. 1
- fond Brázdil – Ješ, inv. č. 188
- fond Grégr, inv. č. 15, kart. č. 2, 15, 59
- fond Gočár, inv. č. 14, kart. č. 47
- fond Fragner, inv. č. 139, kart. č. 1, 2
- fond Hesoun, inv. č. 127, kart. č. 5, 9, 18, 16fond Krejcar, kart. č. 2, 5
- fond Hlava, inv. č. 190, kart. č. 25
- fond Janák Pavel, inv. č. 85, kart. č. 81.
- fond Kopecký Štěpán, inv. č. 26, kart. č. 1, 2, 3, 5
- fond Kotěra, inv. č. 21, kart. č. 2
- fond Kozák, inv. č. 104, kart. č.1, 5, 7, 48, 91, 98, 129, 146, 170
- fond Lauer mann, Polívka, inv. č. 144, kart. č. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 18, 19, 20, 22, 25, 26, 29, 31, 32, 35, 36, 37, 47, 42, 58, 60, 62, 64, 70, 71, 72, 73, 75, 86, 91, 98, 100, 106, 110, 128, 157
- fond Machoň, inv. č. 26, kart. č. 1, 2, 3, 5, 8, 12, 13, 16, 35, 37, 168
- fond Sakař, inv. č. 116, kart. č. 23, 5
- fond Syrový, kart. č. 1
- fond Tyl, inv. č. 54, kart. č. 46, 49, 87, 121

Národní památkový ústav:

BAŠE, MUK a LANCINGER. Stavebně historický průzkum čp. 699/ II. SÚRPMO Praha 1990. Nestr. Archiv NPÚ.

HOLEČEK, ŠTONCNER a FREIBURG. Stavebně historický průzkum čp. 785/ II. Praha 2010.

LANCINGER, L: Stavebně-historický průzkum dům čp. 699/II. SURPMO Praha 1990, Nestr. Archiv NPÚ, inv. č. 0997-7601-36.

LANCINGER, KOBĚRSKÁ a JESENSKÝ. Stavebně historický průzkum čp. 36/II, Palác Adrie. SÚRPMO Praha 1991. Nestr. Archiv NPÚ.

LÍBAL, MUKOVÁ a LANCINGER. Stavebně historický průzkum čp. 75/ II. SÚRPMO Praha 1987. Nestr. Archiv NPÚ.

LÍBAL, MUKOVÁ a LANCINGER. Stavebně historický průzkum 853/II. SÚRPMO Praha 1981. Nestr. Archiv NPÚ.

MUK, LÍBAL a BAŠTOVÁ. Stavebně historický průzkum čp. 847/ II. SÚRPMO Praha 1982. Nestr. Archiv NPÚ.

MUK, LIŠKOVÁ a ŠIMKOVÁ. Stavebně historický průzkum čp. 846/ II. SÚRPMO Praha 1991. Nestr. Archiv NPÚ.

NOVOSADOVÁ, Olga – RŮŽIČKOVÁ, Jana. Stavebně-historický průzkum bloku č. 1130, čp. 727/I a 728/I. SÚRPMO Praha 1981. Nestr. Archiv NPÚ, inv. č. 4081/a.

STACH, LÍBAL a HORYNA. Stavebně historický průzkum čp. 704/ II. SÚRPMO Praha 1977. Nestr. Archiv NPÚ.

Archiv Odboru výstavby MČ Prahy 1:

- čp. 15, Nové město (z roku 1930)
- čp. 38 Nové město (od roku 1929)
- čp. 727/I Staré město (od roku 1917)
- čp. 727/I Staré město (od roku 1917)
- čp. 846/II Nové město (od roku 1911)
- čp. 1096 Staré město (od roku 1996)
- čp. 704/ II Nové město (od roku 1907)
- čp. 674 Nové město (od roku 1927)
- čp. 699/ II Nové město (od roku 1927)

Legislativa

Stavební řád pro Král. hlavní město Prahu, platný i pro Karlín, Smíchov, Král. Vinohrady, Žižkov, Košíře, Třešovice s Třešovičkami, Břevnov s Týnkou, Dejvice, Bubeneč, Libeň, Troju, Nusle a Pankrác, Michle a Podolí, pro Plzeň a Budějovice: Zákon daný dne 10. dubna 1886, č. 40. z. z. se změnami a dodatky. 2. doplněné vyd. Praha: Grégr a syn, 1917. 130 s. Grégrova sbírka zákonů, sv. 25.

Zákon č. 281/1919 Sb., o státní podpoře stavebního ruchu, ze dne 23. května 1919 [online]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/060-1919.pdf> [cit. 18. 4. 2017].

Zákon č. 219/1920 Sb., o podpoře soukromého stavebního podnikání, ze dne 30. března 1920 [online]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/045-1920.pdf> [cit. 16. 4. 2017].

Zákon č. 100/1921 Sb., o stavebním ruchu, ze dne 21. března 1921 [online]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1921/025-1921.pdf> [cit. 18. 4. 2017].

Mapy

Cenová mapa stavebních pozemků hl. m. Prahy, 1924, Spisovna Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy.

Geologická mapa Prahy 1:50 000 [online]. Dostupné z: http://www.geology.cz/app/ciselniky/lokalizace/show_map.php?mapa=g50&y=742900&x=1044900&r=2000&s=1&legselect=0 [cit. 27. 6. 2017].

Polohopisný plán Královského hlavního města Prahy: 1. Staré město, 2. Nové město, 3. Malá Strana, 4. Hradčany, 5. Josefov, 6. Vyšehrad, pak Smíchova, Karlína, Král. Vinohradů, Žižkova a Nuslí, s udáním starých i nových čísel domů [online]. 1891. Dostupné z: <http://www.oldmapsonline.org/map/mlp/21523> [cit. 15. 1. 2017].

Časopisecké články

Automat „Koruna“. *Národní listy* XVIII, č.36. (3.2.1928).

Báňská a hutní společnost – architektonická soutěž. *STYL* 1931-32 s. 145-146, ISSN: 1802-6125.

BALŠÁNEK, Antonín. Bazary Velké Prahy. *Architektonický obzor* XX, 1921, s. 38.

EDGAR, Emil. Stavební módy. *Stavitelské listy* XXI, 1925, č. 3+4, s. 35-37 + 51-53.

FŠ. Pohádka bílého kamene. *Československá republika* CCXLIV, 1923, č. 214, s. 4. Praha: Josef St. Hevera. ISSN 1803-4853.

Jaké překvapení přichystali Praze naši skauti. *Národní listy*, č. 47 (16.2.1929). ISSN: 1214-1240, s. 5.

Kabaret Lucerna. *Český svět* VII, (září - březen 1911).

Koruna. *Večerník Praha* XXI. Č.116 (17.6.1975).

Ku otevření velkého sálu Lucerna. *Český svět* XVII, (září 1921- únor 1921).

Lidové noviny XLVI, č.502 (6.10.1938) s. 5.

Národní listy LXVI, č. 289 (21.10.1926), ISSN: 1214-1240, s. 9.

Nové stavby v Praze. *Časopis československých stavitelů* XXIII, 1924, č. 7- 8, s. 150-151.

Nové stavby v pražských ulicích. *Lidové noviny* (27.4.1929). s. 19.

Novostavba paláce „Olympic“. *Národní listy* LXVII, 1927, č. 36, 31. 12., s. 1-4. ISSN: 1214-1240.

Nový palác pojišťovny Fénix v Praze. *Národní listy* (27.10. 1929). výtisk č. 295. ISSN 1214-1240, s. 11.

Obchodní palác U Stýblů. *Národní listy*, č. 38 (8.2.1930). ISSN: 1214-1240, s. 1-4.

Palác „U Nováků“ ve Vodičkově ulici. *Národní listy* LXXI, č. 6, 7. 1. 1930, s. 5-6.

Palác Avion. *Národní listy* LIII, č. 346 (18.12.1926). ISSN: 1214-1240, s. 5-6.

Palác Chicago. *Národní listy* (5.5.1928). výtisk č. 105. ISSN 1214-1240, s. 1-3.

Palác „Koruna“. *Národní listy* LII, (11.2. 1912),s. 4.

Pohádka bílého kamene. *Československá republika* CCXLIV, 1923, č. 219, s. 4.

Presídlení Báňské a hutní společnosti do Prahy. *Architekt SIA. Časopis československých architektů SIA* XXIX, 1931, č. 12, s. 229. Praha: Spolek československých inženýrů, 1927-1951. ISSN: 1803-3385.

Rozmluva s generálním ředitelem Báňské a hutní společnosti v Praze ing. Otakarem Krulišem-Jandou. *Pestrý týden* V, 1930, č. 34, s. 17.

STARÝ Oldřich. Doslov k výstavě „Za novou architekturu“. *Architektura*, 1940, s. 289-290.

Stavba V. ISSN0231-858X, 26-27, s. 78.

TEIGE, Karel. *Etapy vývoje, Stavba* 1930-1931, s. 6-21.

Václavské náměstí. *Národní listy* LIII, č.186 (9.7.1913), s.3.

Výcházka pražského společenstva stavitelů. *Stavitelské listy* XXII, 1928, š.5, s. 86.

7. PŘEHLED DOSAVADNÍCH VÝSLEDKŮ VLASTNÍ PRÁCE V OBLASTI TÉMATU DISERTAČNÍ PRÁCE

7.1. Publikační a editorská činnost

Kurátorka a spolueditorka čísla časopisu *ERA21* VIII, 2008, č. 1. Brno: ERA 21 s.r.o., 2005–. ISSN 1801-089X; téma: *Vertikální město*

Jako přizvaná kurátorka a spolueditorka vydání věnovaného vertikálnímu městu jsem se zaměřila na téma zahuštěné formy města a na možnosti, jak stimulovat kolektivní a udržitelný způsob života a dopravy. V reakci na kritiku současné stále většinou monofunkční a navíc těžko adaptabilní výstavby jsem se soustředila na dnešní tendence víceúčelových a přizpůsobivých vertikálních staveb. V uvedeném čísle časopisu jsem publikovala článek věnovaný fenoménu velkoměsta, příslušným výzkumným projektům z dvacátého století a jejich návaznosti na současnost: VAŠOURKOVÁ, Yvette. *Vize velkoměst. ERA21* VIII, 2008, č. 1, s. 54–56.

Kurátorka a spolueditorka čísla časopisu *ERA21* XV, 2015, č. 4. Brno: ERA 21 s.r.o., 2005–. ISSN 1801-089X; téma: *Velkoměstské paláce*

V rámci další kurátorské a editorské spolupráce s časopisem *ERA21* jsem jako zastřešující téma uvedeného vydání zvolila víceúčelové stavby a jejich současnou podobu.

Tento typologický druh totiž vykazuje zřejmé paralely s historickými velkoměstskými paláci, které dosvědčují svou životaschopnost i po více než stu let své existence, a jsou proto aktuální i pro současné dění v oboru. Jak vyplývá z rozhovoru s Dietmarem Eberlem, typologie městského paláce může mít velký význam pro budoucí městské čtvrti. Rozhovor s Janem Fidlerem, partnerem mladé stavitelské společnosti Sebre, a.s., která se v době přípravy jmenovaného čísla časopisu *ERA21* věnovala realizaci dvou paláce v centru Prahy (rekonstrukci Šporkovského paláce a novostavbě a rekonstrukci Paláce Národní) současně potvrzuje možné a zároveň uskutečnitelné směřování budoucího města.

Sestavení obsahu tematického čísla časopisu a publikování následujících textů:

VAŠOURKOVÁ, Yvette. Mnohoúčelovost domů je podmínkou zahuštěného města. Rozhovor s Dietmarem Eberlem. *ERA 21* XI, 2015, č. 4, s. 20–24. Brno: ERA 21 s.r.o., 2005–. ISSN: 1801-089X.

VAŠOURKOVÁ Yvette. O developmentu s dlouhodobou vizí. Rozhovor s Janem Fidlerem. *ERA21* XI, 2015, č. 64, s. 25–29. ISSN: 1801-089X.

Autorka příspěvků pro časopis *Zlatý řez/The Golden Section*. Praha: Zlatý řez, 1992–. ISSN: 1210-4760:

VAŠOURKOVÁ, Yvette. Ekologie a udržitelný rozvoj. *Zlatý řez/The Golden Section* XIX, 2011, č. 34, s. 4–5. Praha: Zlatý řez, 1992–. ISSN: 1210-4760.

VAŠOURKOVÁ, Yvette. Trvalá adaptabilita. *Zlatý řez/The Golden Section* XIX, 2011, č. 34, s. 4–5. Praha: Zlatý řez, 1992–. ISSN: 1210-4760.

V příspěvku pro *Zlatý řez* o trvalé adaptabilitě jsem se opět zabývala velkoměstskou identitou a obdobím rané moderny. Kvalita městského prostředí byla definována z pozice jeho uživatelů – chodců, nebyly však opomenuty ani nové technologické invence a zavádění veřejné a automobilové dopravy. Dnes, o sto let později, v období vnímání města z pozice řidiče auta, se snažíme o opak: chceme město zbavit smogu, špíny a funkčního zónování. Dietmar Eberle, současný autor adaptabilních staveb, se více než programu věnuje tomu, co stavby svou formou přináší okolí.

Editorka a spoluautorka sborníku z konference *Velkoměstské paláce. Model udržitelného rozvoje v centrech měst* konané v roce 2014 na FA ČVUT v Praze:

VAŠOURKOVÁ, Yvette (ed.). *Velkoměstské paláce. Model udržitelného rozvoje v centrech měst*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2014. 111 s. ISBN: 978-80-01-05629-5, s. 9–18

Pro uvedenou publikaci autorka připravila rovněž následující příspěvky: Rozhovor s Michaelou Brožovou, s. 22–25; Rozhovor s Jakubem Ciglerem, s. 26–29; Rozhovor se Stanislavem Fialou, s. 30–35; Rozhovor s Pavlem Kochem, s. 36–41.

Spoluautorka publikace (spolu s Piotrem Bujasem, Igorem Kovačevićem, Iris Meder, Maroje Mrduljašem a Samu Szemereyem): *Lifting the Curtain. Central European Architectural Networks*. 1. vyd. Liège: Les Editions Fourre-Tout, 2016. 281 s. ISBN: 978-2-930525-18-1.

V rámci publikace, která shrnuje vývoj architektury dvacátého století ve středoevropském prostoru a navazuje na dvouletý výzkum, který byl poprvé představen v roce 2014 na benátském bienále architektury věnovaném tématu *Absorbing Modernity 1914–2014* pod kurátorským vedením Rema Koolhaase, jsem se zbývala architektonickým experimentem v poválečném Československu a jeho návaznosti na typologii velkoměstského paláce pražské moderny. Publikace vyšla v anglickém a francouzském jazyce.

7.2. Kurátorská a organizační činnost

Kurátorka výstavy *Město na městem – vize Karla Pragera*, 25. 2. – 17. 4. 2011, Nová budova Národního muzea

Výstava byla součástí sledování vývoje architektury od šedesátých let ovlivněné ekologickými tématy, zaměřenými na hledání alternativ rozpínání měst. Mezi významné architekty sledující tyto tendence patří bezesporu Karel Prager, jenž se od poloviny šedesátých let věnoval konceptu udržitelné výstavby, kterou nazýval *nový stavební druh*. Jeho architektura byla definována primární – trvalou – strukturou (100-200-300 let) vyplněnou sekundární – generační – strukturou (20-30-40 let). Autor si daný model nejdřív ověřil v praxi na realizaci budovy Federálního shromáždění (1966 projekt, 1968–1971 realizace), a poté jej rozvíjel v urbanistickém měřítku v Praze. Jak potvrzuje Yona Friedman³⁵, budova Federálního shromáždění je unikátní a v evropském kontextu první i jedinou realizací odrážející dobové diskuse na poli urbanismu a architektury. V návaznosti na výstavu a upozornění na přínos architekta Karla Pragera mu na můj podnět byla udělena Pocta České komory architektů 2011 in memoriam. Nicméně v rámci práce na daném projektu jsem si uvědomila slepou cestu hledání udržitelné architektonické formy na konceptech vycházejících z idejí šedesátých let, doby pod diktátem funkčního zónování a urbanismu postaveného na bujícím automobilovém průmyslu. Navíc adaptabilní makrostruktury, jež představovaly alternativu, nebyly realizovány a zůstaly pouze ve formě studií. Nelze tudíž ověřit jejich fungování v čase.

Organizátorka konference *Velkoměstské paláce. Model udržitelného rozvoje v centrech měst*, 3. 12. 2014, Fakulta architektury ČVUT v Praze; editorka a spoluautorka stejnojmenného sborníku (viz bod *Publikační a editorská činnost*)

V roce 2014 jsem uspořádala spolu se svým školitelem konferenci na téma městských víceúčelových paláců a zahuštěného města. Příspěvky představilo 15 studentů doktorského studia z České a Slovenské republiky, dále pedagogové FA ČVUT v Praze a FA STU v Bratislavě a přizvaní hosté z praxe. Bylo evidentní, jak je podstatné se při studiu multifunkční stavby nesoustředit jen na samotnou architekturu, ale zejména na vztah stavby a jejího okolí. Cíleno bylo i na definování regulací při řešení urbanistického rozvoje lokalit, které výrazně ovlivňují budoucí charakter staveb.

Z příspěvků hostů konference (doc. Ing. arch. Michaela Brožová, Mgr. Jakub Potůček, Ing. arch. Stanislav Fiala, doc. Ing. arch. Jakub Cigler, -ir. Pavel Koch, MRE) vyplynulo, že se při

³⁵ *A Sort of Introduction*. Z dopisu Yony Friedmana adresovaného autorce předkládané disertační práce, určeného pro publikování v připravované kolektivní monografii *Město nad městem – Vize Karla Pragera*, 6. 12. 2011, Paříž.

navrhování multifunkčních paláců nelze zcela vrátit k typologii meziválečné éry, ale že je třeba hledat současné vazby a pravidla pro dané stavby – principy, které by vycházely z holistického přístupu k navrhování. Diskuse se soustředila hlavně na téma: Za jakých podmínek by mohly dnes vznikat multifunkční paláce, aby současnými prostředky odrážely principy meziválečných paláců, které patří k významné a jedinečné architektuře v našem prostředí. Účastníci konference se shodli, že multifunkční dům je podstatným udržitelným prvkem rostlého města a je třeba věnovat více pozornosti jak historickým příkladům, které doposud nebyly prozkoumány ze všech svých aspektů, tak současným způsobům realizace multifunkčních staveb na základě místních zkušeností. Na konferenci navazovala stejnojmenná publikace doplněná o rozhovory s přizvanými hosty (viz bod *Publikační činnost*).

7.3. Další odborná činnost

Členka odborné poroty v rámci ocenění LafargeHolcim Award 2017 za region Evropa

Jako členka odborné poroty mezinárodní ceny LafargeHolcim Award 2017³⁶, kterou založila LafargeHolcim Foundation s cílem podporovat udržitelný přístup při navrhování staveb, jsem se zaměřila na podporu staveb reflektujících udržitelnost ve své komplexitě a nezaměřujících se pouze na jednotlivé aspekty, například na energetické výhody či inovace materiálů. V rámci odborných debat jsem využila poznatky svého výzkumu – téma integrace do městské struktury, stejně jako víceúčelové a adaptabilní využití, se staly důležitými principy v posuzování projektů.

Organizátorka mezinárodního workshopu *Retrofitting – New Energy to Rebuilt*, září 2017; spoluautorka e-learningového projektu

V rámci dvouletého projektu jsme se s Komorou architektů regionu Turín a Školou architektury Univerzity v Sheffieldu věnovali vytvoření online kurzu *New Energy to Rebuild European Learning*³⁷ určeného pro absolventy architektury, který je zaměřen na modernizaci staveb a jejich zhodnocení jako udržitelných konstrukcí. V rámci workshopu, který byl součástí projektu, jsem se soustředila na přístupy k modernizaci a technologické inovaci právě probíhající rekonstrukce a dostavby Šporkovského paláce v Praze (autor projektu: studio Fiala+Němec). Daný projekt dokazuje nadčasovou hodnotu moderních velkoměstských paláců a jejich přizpůsobivost novým technologiím při zachování základních elementů stavby.

³⁶ Regional LafargeHolcim Awards 2017 Europe [online]. Dostupné z: www.lafargeholcim-foundation.org/awards/5th-cycle/europe/jury [cit. 20. 9. 2017].

³⁷ NET_LEARNING. New Energy to Rebuild European Learning [online]. Dostupné z <http://www.newenergytorebuild.eu> [cit. 20. 9. 2017].

